

OLILION

Foto I. Paalman

Väana jõesuu

Kodavere, Aapsipea pärn

SISU:

Leenart Üllaste: Tunglakandjaile.
Ralf Kaaver: Kirsiõied.
Friido Toomus: Kirjandusest ning ta tendentsist ja vanadest ning noortest.
Aleksander Saarna: Eraku kevad.
E. Mäesak: Kevad.
I. Paalman: Pesupäev. Kangaspuud. Väana jõesuu j. t.
Biograaf: Bürookärbes. Väikse Mary seiklusi.
Bernh. Linask: Üle kahe haa.
Meie uusimate „hõimude“ maalt. Malai jumalaid.
W. Tomberg: Maalikunst Abessiinias.
Hans Albers ja Lilian Harvey.
Iluravist kevadel ja suvel.
M. Ratnik: Väljendamistehnikast.
Lux: Väeringute sõda.
Ostu-müügi „ring“ Pariisi börsil.
Paul Morand: New York.
Paul Hamburg: Vastuseks Fr. Tuglasele.
Meie lapsi pildis.
Neli inimpõlve.
Inglise keele ja kultuuri levimine Eestis.
M. R.: Moodne rahvalaul ja selle koguja.
Uusimaid moode pildis.
A. Roose: Õpetaja teenija.
Haljava algkool Raasikul.
T. W. Jackson: Anekdoote.
K. Ehrmann: Võrumaa võlu.
Mustlased teevad kirjandust.
Temple Bailey: Tõeliselt rikas naine.
Nathan Ash: Ühe kangelase surm.
Eug. Mudas: Moskoovia torni jäänus Tartus.
Pilte, artikleid, novelle, luuletusi, uus põnev romaan!

ILLUST REERITUD AJAKIRI

Hind 35 senti

NR 10

MAI

1935

NARVA LINAKETRAMISE MANUFAKTUUR

Kontor: Tallinnas, S. Brookusmägi 10

Tel. 442-33, 442-34

Parimast ko-
dumaa linast:
pleegitud ja
pleekimata
käterätikuriie,
lauapesuriie,
voodipesuriie,
kleidiriie,
käsitööriie,
voodrivaheriie,
purje- ja
presendiriie,
presendiriie
vihmakindlalt
impregnee-
ritud

Voodiesised
vaibad,
põrandariie
sadulsepa-
kingsepa-
käsi- ja
masinaniit,
kalameeste
nöörid,
heegeldamis-
niit,
sidumisnöör,
pakkimisriie
kotiriie ja
kotid linast
ja dsluudist

Meie saadusi ostetakse heameelega välismaal, millega seletatav, et majandusraskustest hoolimata meie jätkame edukalt eksporttööstust

OLION

VIIES AASTAKÄIK

N 10 (55) 31. mai 1935

TUNGLAKANDJAILE

*Te kõik, kes sünnitet Maa rüpest,
nüüd läitke pilved põlema.
Künt üska heitke külvi vastset,
siis peab Maa elama.*

*Saand tunglakandjaks aovalgel,
teed näidake sest süngest ööst
taas päikeselle, päeva algel,
et palged punetaksid tööst.*

*Rüht reibas, noorur, sulle võõraks
jää ammu roomamise vaatm.
Kes selgroo murraks, sihi vääraks,
veel valgust pole näind see võim.*

*Sa jumalana uhke kandma
küll valmis alat aatetööd;
täis trotsi, Maa, end sulle andma,
nüüd kõngid jalgu, seod võöd.*

*On aland pidu imeline.
Usk uljas kõiki nakatab.
Kui vihaks valgust virmaline
üll. Näe, kuis noor jõud pakatab!*

*Te, pilgud avat kevadelle,
ka päikse pilvilt pillutate
ürgröömsa ringi keske'elle,
jaad linnuteile sillutate.*

*Te kõik, kes sigitet Maa rüpest,
nüüd läitke pilved põlema.
Künt üska heitkem külvi vastset,
et tiidselt võiks me elada.*

LEENART ÜLLASTE

Ralf Kaaver

Kirsiõied

*Küllid puhub teebe lõunatuul ja kirsioites
Eksoolilisi avarusi näen.
Pilvvalges unelmpaadis sinitaeva sõites
Ma loojakuni aeda kevadisse jään.*

*Teid, talvest valgusarad silmad,
Küllid katab kauguste kuldkiirgas loor,
Ja kummalsed, säravad maailmad
Te ette manab kaunis kevad noor.*

*Õisoreoolid unelmraskelt valged
Ja ulmast raske iga valge õis!
Kuis minu talvekalbedpalged
Ülmvalge õitseng jumestada võis?!*

TEGEV JA VASTUTAV TOIMETAJA: GEORG NAELAPEA

TOIMETUS:
TALLINN, RATASKAEVU 6—2. TEL. 446-52
TOIMETAJA KÕNETUND: 9—10 h. ja 4—¹/₂₅ p.l.
TALITUS:
TALLINN, RATASKAEVU 9, TEL. 460-48
POSTI JOOKSVA ARVE NR.: 29

VÄLJAANDJA: JAKOB LOOSALU

ILMUB KAKS KORDA KUUS TALLINNA
TELLIMISHIND: AASTAS 7 KROONI
POOLAASTAS 4 KROONI
KOLME KUU P. 2 KROONI
KAHE KUU P. 1 KR. 35 S., KUU P. 70 S.
ÜKSIKNUMBER 35 SENTI.

OLION

Kirjandusest ning ta tendentsist ja vanadest ning noortest

UUS kirjanduslik põlvkond kasvab ja uued mõuded säätakse kirjandusele publiku ning loojate eneste poolt — säärane ebameeldiv asi sünnib. Aga veel ebameeldivamat on sündimas: uus generatsioon vajab ruumi. Et see kõik võib olla ebameeldiv, uue loojatepõlve olemasolu, samuti uus suund, resp. uus vaimsus ja maailmavaade, sellele imelikule ning võõristavale mõttele peab tulema kuuldes ja lugedes rutakaid ja pääliskaudseid kallaleringe ja halvustamiskatseid, mis just nooremate vastu on suunatud.

Kes võib ütelda, või kes tahabki ütelda, et see halb ei oleks, et see alaväärne ei oleks, mis meie kirjandusse tulemas on uute inimeste ja uue suuna näol. Aga oodakem ennemini. Aega on selleks, aega on siis hukkamõistmiseks. Võõristav ja kurb nähe, kui uute tulemise teadmine, uute püüete liikumas tundmine segab vanemaid oma loomingu.

Ei ole tulemas ainult uus põlvkond, vaid ka uus maailmavaade ja vaimulaad. Ühtki tõket ei ole sellele, ei saa olla, ei või ka olla. Paremik rahvast ootab ning jaatab seda. Mitte millegagi ei ole põhjendatud arvamine, nagu peaks rahvuslikult jaatav, vaimult ning suunalt terve kirjandus olema ebakunstiline, madal, ainult kalendrisabade kirjandus. Sellele mõttele minu meelest keegi muu ei saa tullagi kui oma päikese loojaminekut ettenägev „vana“ (!) kirjanik, kes lasknud kõik muud oma trumbid käest libiseda ja katsub selle nüri ning murdunud relvaga võidelda enese kasuks. Ei ole võimalik takistada uue põlvkonna tulekut; ei ole mitte võimalik hävitada ka selle suuna: see on ajajärgus ning rahvas, nõuab oma õigust ja evib enda ülesande. Ise armastamata tendents, jaatan ma seda ometi. Ja ma usun samuti uue põlvkonna võime-tesse: kogu seltskond tahab seda rõõmuga uskuda. Mida nad võivad, see on tuleviku küsimus, et mõned (ja seda on küllalt) praeguseist püüdjaist kvalifitseeritud jõududena püsima jäävad, on kindel allakirjutanu enese kogemustest. Kuid minu ülesanne ei ole mitte ennustada ega tühje kotte püsti seisma panna, — kuid avaldada ning rõhutada oma lootust, et praegused eod ning poolkaskanud kord õisi ja vilju kannavad.

Kui omal ajal *Noor-Eesti* noored nõudsid vabadust ja ruumi kodumaise kopitand õhu asemel, siis ka noored, olgu nad „rahvuskirjanikud“, kandku teist nime või olgu nimetatud või mis tahes, nõuavad sama vabadust ja lahedust, puhast õhku, mida paljude sisima ja paiguti põhjendatult veendumuse järele praegune kirjandus ei sisalda. Ainult, oluline vahe seisneb selles, et praegu ei ole mitte tungi Euroopasse, vaid enese sissepoole. See on suure ruumi otsimine enese rahvuses. Kas see õnnestub või mitte — keegi ei vastuta selle eest. Katse tehakse, ka see on palju väärt. Meie kirjanduses on mitmeid katseid tehtud, mis midagi väärt ei olnud. Ei tähenda midagi naiiv ja hüsteeriline väide, et vanemad kirjanikud juba on „purjesid ümber säädmas“ ning püüavad pärituult, uue tuule järele oma venekest juhtida. Mis jääb siis üle neil vihatud uutel programmiks, sihiks ja suunaks, millega nad enese tulemist õigustavad? Ometi, nende tahe jääb neile kuninglikuks õiguseks. Miski asi ei saa neilt seda võtta. „Purjete säädjad“ ei saa seda mitte tegema, mida uus põlvkond teha võib. Nii rõõmsad ku ime olemeegi purjede ümbersäädmise üle, ometi pole võimalik vabaneda piin-

Eraku kevad

*Põlise kuuse all on mu hütt,
selle katvus — sammalsametis
Puu otsas toksib tõukudekütt —
rähn on nii väsimatult ametis.*

*Kajutakna suurusest august
näen lainetavat luhakäärt
Võpatun kõrvulukustavast paugust. . .
Eks ole vaikuses see tähelepanuväärt!*

*Oja pind on lihvitud klaasist,
selles peegeldub varade küllus
Ei korja lilli keegi looduse vaasist.
Nendest aaretest ise vaid üllun.*

*Puude all seeneemandate jalad,
kuivanud kannus metsmesilaste tara.
Üle sambla on kõrrised talad
ja samblas sisalikud arad.*

*Mu südames — taevassügav rahu,
puhand meeltes oleluse rõõm. . .
Meeltest pudeneb unistustejahu
ja sügeleb mälestustekõõm. . .*

*Ma ei vaja neid kahte pettekuju,
mida loonud on inimeste usk.
Sõprus, armastus — on ainult tujud,
näilik rõõm nendest valulik tusk.*

*Selili maa viljakandval pinnal,
käed pää all, pilk päikese süles,
kerge rahuolumürakas rinnal,
vaatan edasi, edasi ja üles.*

*Millises külluses täna on taevast,
helesinist ja päikeseroosat. . .
Mida tean ma elulisest raevast,
süngest argipäeva tõsielu proosast?*

*Olen algus ja lõpp, olen õigus. . .
On terved mu suunatud tõtted.
Nende ridade ja värsside lõigus
on mu süda, mu tõsised mõtted.*

Aleksander Saarna

likust kõrvaltundest, et see on ebamehine tegu, pääliskaudne, tühine, vaimutu võte.

Ma jaatan tendentsi, seni ainult, kui see on kunstiline ja kunstiliselt rakendatav. Ma jaatan seda sama palju, kui elu ennast, mille rikkus ja ilu ta tendentsides seisneb. See on ainult ühe uue ala avamine eesti kirjandusele, Temale uue rikkuse andmine. Kahju oleks, kui see mingisuguseks ühekülgsuseks ning piiratusseks areneks. Vaenu ja kahtlustamise, eelarvamuslikult alahindamise noor põlvkond võiks jätta ainult vanade eesõiguseks, kui see mitte teisiti olla ei või: siis nende viimseks eralõbuks, nende viimseks teeneks! Uue põlvkonna vaimulaad näeb tervikulist rahvast, ühte vaimset püüdmust, solidaarset koostööd. Kuid nad ei paendu mitte oma peenemat rahvusetunnet, oma sügavat vastutustunnet ohverdama teiste teenete-aupaiste ees. Senini käsitagem neid tulijaid oma tulevaselt suutelisuselt võrdsetena nendega, kes praegu seisavad meie kirjanduse tipus, kuni tõendatud ei ole nende vähem suutelisus. Jäetagu siis neile rahu.

„Neil ei ole loomingut!“ Ma olen kuulnud seda mitmel korral, väga autoriteetsest suust koguni. Aga seesama autoriteetne inimene ei ole ise kümnendiku võrra rahuldand lootusi, mis temale pandi. On neid, kes praegu tunnevad piinlikkust oma koolipõlvkatsete pärast, — aga samaealiselt ootavad suurt kirjanduslikku teenet — sest: „mis teid siis õigustab?“ Meie teame kui pikkamisi meil inimene valmib. Millal suutis Tammsaare luua *Tõe ja õiguse*? Aga kas ta alles sellest päale kirjanikuna eksisteerima hakkas? Millal Semper lõi *Armukadeduse*? Kas noore üliõpilasena? Millal sai Hindrey meie parimaks novellistik? Kas mitte siis, kui juuksed juba halliks olid minemas? Ebaloomulik on selle juures, et 20—25 aasta-seilt oodatakse üleöö nende kõrvale tõusmist. Seda pole sugugi vaja. Kasvamise on ka rõõm — mitte ainult tipus seismine. Kasvajale kasvaja osa ning lugupidamine — ja kasvajale kasvaja õigused, — mis ei peaks olema väiksemad kui meistrite omad. Veel enam: nad ei tohi olla väiksemad! Need meie inimesed ei ole kellegi hunnid, need ei ole meie kirjanduse taseme maha kiskujad, vaimu ja maitse vaenlased. Et millegagi saaks neid süüdistada, lüüa, tagasi tõrjuda, selleks oli sarnaseid asju vaja välja mõelda, ning ise usklikult uskuda oma väljamõeldusesse.

Ma arvan pigemini, kui kellelegi tundub kirjanduss uus tendents vaimse vägivallana, siis võtku ta vastu oma suur märtüürium, oma kannatamine õiguse ja kunsti eest. Milleks siis värisevate kätega ümber sääda purji, variseerlikult loovida ajavaimu vette, ajavaimu, millest üteldakse ennast kõrgemal seisvat, — kui ometi vaimne ning moraalne hiiobi-häda tihti võimaldab vaimul oma suurimat tegu sooritada. Praegune ajavaim, terve rahvuse tõusutahte vaim on sarnane häbematu loom, kes ennast kaitseb, kui talle kallale tungitakse.

Need, kes rahvuslikku kirjandust ja positiivse suuna taotlemist nõuavad, ei tarvitse olla hääd ega kiiduväärsed iaihe meelest. Iga tegutsev inimene on ülekohtune. Iga tegu tundub kellelegi kuri. Tegutseja on paljusis asjus kõrvalt vaatajast piiratum. Suurem perspektiivi-avarus rahvusliku suuna suhtes on selle arvustajailning vastaseil, agasama on rahvusliku suuna pooldajail ka teiste suhtes. Loova inimese vaatepiir on sageli kitsam kui päältvaataja oma. Teatavalt seisukohalt hinnatuna on kitsuseks ka rahvuslik-positiivne suund. Selle vastu meie ei vaidle, ainult ootaksime, et vanem põlvkond oma suuna ka nimetaks selleks, mis ta on: ühekülgseks, kitsuseks ja piiratudseks. Aga ometi, see ühekülgsus on hind, ebanugav vastutasu selle eest, et oleks võimalik sügavasse minna oma rahvuse hinge, iselaadi ja olemasolutahtesse. Üks osa noorpõlve peab tarviliseks seda teed minna. Mingu. Ja ta läheb, käib oma tee, teeb oma teene.

Minu arvates, selle sügavalemineku tungiga on seotud uus põlve tihedam rahvuslik ja kultuuriline vastutustunne. Olulised pole siin mitte suured ja erandilised ülesanded, sest me ei tea veel, kas uus põlvkond neid endale leiab, vaid pingelisus ja sügavus, mida tuntakse väikseis asjus.

Rahvusliku suuna põlgajaile ma ütleksin veel, et see on vajadus raske, tõsise, elu kõigisse küsimusisse haarava kunsti järele. Senini meil on selle asemel olnud ekshileistsionisti või phühhoanalüütiku perversi huvi, kui üldse kuidagi on sügavusse haaratud. Vaja on aga jõukatsumist kõigi nende suurte probleemidega, milledest tulvil meie elu. Neid jõukatsujaid on vaja: tugevaid ehi-

PÄIKE LÕUNAS

APELSINID

E. Mäesak

Kevad

*On puudehälli kiltutanud päike,
nüüd naeratavad pungad tunnil sel,
mil kevad metsadesse sageli teeb käike.
Ja tuulehingus soojalt lendlev, kell.*

*Oleg valla sõlmis linnul häälepaelad,
õhk täis on vilkehõbet, laulukulda.
Ju kuluisast poevad lillekaelad,
kui päike kastnud korraks sõrmed mulda.*

*Löönd kevad äkki lahti elukirjad —
ja süüdidand puudes õite ilutuld.
Nüüd lõhnust, laulust uue rõõmu korjad
ja sest mis varjamas diskreetne muld.*

tajaid, jaatajaid, armastajaid. — Usun, et seltskond ja riik mitte ükskõikselt ei suhtu sellesse. Võib juhtuda, et uus suund halastamatuks saab endise vastu. Kuid ärge olgu see mitte ta siht ja põhimõte.

Isegi neile, kes rahvuslikud olla ei taha, kuid oma ebamehisuses selleks saavad, on see kasulik. Katarsis! Katarsis on rahvuslik suund ja suunanõue meie endisele vaimule.

Friido Toomus

Pesupäev

Foto I. Paalman

* * BÜROOKÄRBES * *

MARY oli läbi ja läbi bürookärbes ning linnalaps, kes sündides leidis enese sinise aktikuheliku tagant tolmuvaiba alt, kus lõhnas kopitanud, koidest puretud paberi järele.

Ta sirutas ettevaatlikult tiibu, puhastas esimesi jalgu, pesi suud ja piilus prao suunas, kust langes pisikene valguskiir. Väljapääsu sulges tihe võrk, läbiastev nagu seltskonnadaami ballitualett ning võrgu juures istus hall, rasvane vanaproua, kududes sukka. „Astu aga rahulikult edasi, see tühi võrgukene sind kinni ei pea, mu kallis!“ ütles maadam lahkelt.

„Brrr...“ tegi Mary, kuna kuuludes bürookärbestele liiki evis teatud instinkti haista hädaohtu. „Täna väga, kuid ma eelistan kõõgiust ilma portjäärideta.“ Ta jooksis vilkalt tunnelisse aktide vahel, kuulates seljataga vanaproua kõrgendatud häält, mis nüüd andis kontserti valitud sõimusõnadest. Pikki tunnelit edasisibades oligi ta kõõgiuksel ning oleks ülepääkaela allalennanud kuristikku. Ainult tiibade õigeaegne vallalepäästmine hoidis ta kindlast surmast. Nii hõljus väike bürookärbes Mary kõrgel lae all, sirutas omi kõhnu jalakesi ja vaatas maapinnale.

— Taevas küll, oli säääl aga igatliiki putukaid roheline kaleviga kaetud laudade taga. Küllap eriliik kärbeid, kohutavalt suuri, aga siiski bürookärbeid. Neil olid tiivad väljakistud, sellepärast kleepusidki kinni toolide küljes ja krabistasid ägedalt paberilehtedega, nagu lendaks suur kiiliparv üle linale. Nad olid sama kõhnukesed ja kleenukesed nagu Marygi, ainult ülemkärbes, kes istus klaasustega karbis ja kelle suust valgus lae alla tohutu suitsupilv, omas ümaramat kvantiteeti.

— Leidub kärbeid, kes võivad tuld sülitada — leiutas Mary ja nägi hämmastudes, kuidas ülemkärbes ronis ühe

alamkärbe juure, ta läbi pragas ja pöidlaid veeretis vestitaskuis. Alamkärbes punastas, ohkas, toppis krabisevad paberid portfelli ja pani mütsi pähe.

Mary oli väike, seiklushimuline olend ja pugus pikema kõhklemiseta portfelli. Tükikene kottpimedat sõitu söepunkris, ülesalla hõljumist eetri lainetes, kuni avaneks portfelli uks. Mary lendas oma kapteni kaabuservale. Uues büroos, kuhu nad maabusid, ronisid samasugused tiibadeta putukad, kui endisedki, ühed võre ees, teised taga. Kapten torkas läbi luugi väikseid, metallist kettakesi, ja sai vastu sinise, nelinurkse paberitüki, mille liimis valgele ümbrikule. Ta torkas ümbriku suure, kollasesse karpi. Kui Mary nägi, et kapten kavates sulgeda kajutiust, lipsas ta kaabuservalt kähku portfelli söepunkrisse.

Uuesti ülesalla hõljumine ja väsimus vajutas une Mary silmadesse ning pani ta raskelt uinuma. Ärgates komistas ta kuivanud võileivatükile ja pliitsipalgile, mis lebas portfellis risti keset teed. Ta leidis, et portfelli oli maandunud vanale auklikule sohvale ja kapten istus laua taga, ülepääkaela mattunud paberitesse. Mary hõljus pesukausi-servale, kumbles, riietus kõige paremasse tualetti ja lendas tindipotiservale. Ehmudes nägi ta hiiglakämmalt tõusmas oma pää kohale...

„Surm,“ pigistas Mary kinni silmad. Kuid kämmal vaid paitas teda ja kapten ütles õrnalt: „Väikene preili, olge minu õnnekärbes!“

„Vabandust, kuulun vaid bürookärbestele liiki,“ kogeles Mary nii tasa, et kapten seda ei kuulnudki. Ta ei pannudki Maryt rohkem tähele, vedades mustakarvalise veega sõrgsõlmelisi kriipse ja konkse maa ilusale, puhtale paberile. Muidugi vihastas selline tähelepanematus Maryt, ta trampis viie jalaga, puuderdas end kuuendaga ja läks igavuse peletamiseks jalutama. Raamaturiivil avastas ta

romaani, mille päälkirjaks *Kärbes* ja autoriks Tammisaare.

„See vist pakuks huvi,“ rõõmustas Mary. Kuid ta ei jõudnud raamatut kohalt liigutada ja heitis pettunult uuesti magama. Ärgates oli juba hommik, suur laelamp põles taevas, saates tuppa peenikesi kiireniite tolmukübemeid tagaajama. Kapten kõverdas ikka veel laua taga ja vedas kriipse, põsed lohkuvajunud ja hallid.

Mary soovis talle viisakalt tere hommikut.

„Tere hommikut, väike Mary. Ma lõpetan kohe oma romaani. Usun, et seekord pole neil põhjust tagasi liikumiseks.“

„Vaene poisu,“ kahetses Mary, „tema kirjutab romaane.“ Ta mõtles seda vaid tasa, kõvasti ütles: „Tulen kaasa sinuga ja kosta sõnakese omalt poolt.“ Ta istus kapteni kuuekaelusele ja uuesti algas reis teadmatusse.

Uus büroo, uued rohelised lambikuplid ja mustad kirjutusmasinad.

„Taevas, maailm koosnebki tänavatest, büroodest ja kantseivaimudest,“ arvas naiivne Mary.

„...Ja poeesiast!“ tähendas keegi tolmunud häälega. Vanapoisist elatunud kärbes silmitses teda uudishimuliselt läbi sarvprillide. „Kas sind, väikene, on masinapreiliks siia palgatud?“ Mary nihutas edevalt kleidiserva, sest tegemist oli vanapoolse noorhärraga.

„Oh, jätke,“ lõi see tüdinenult käega. „Ma ei kõlba enam ripatsiks! Olen filosoof.“

„Mis on ripats?“

„Lugege Vilmar Adamsi traktaati... Kindlasti peate mind ripatsiks! Kuid mul pole enam selliseid proosalisi tunnuseid. Olen siin arhivaar ja elan paberist ning luuletuste seedimisest.“

Samal ajal kapten torkas katsesarve kokku ühe ülemkärbeste liiki kuuluva olendiga, kes leebelt pirises: „Küllap vaatame. Kui vähegi sobib, siis muidugi.“

Huvi tundes käsikirja saatuse ja filosoofi vastu jäi Mary kauemaks ajaks elama büroosse. Käsikiri rändas riiulile, kus tuhat teist paberilehte suremas trükimusta janusse.

„Kas kirjastatakse?“ küsis Mary.

„Ei, sellepärast, et ei kuulu seltsi — ühte,“ vastas filosoof.

„Mis on selts?“

„Selts on selts!“ Rohkem ma tõesti ei oska vastata.

„Mis on ta ülesanded?“

„Iga mehele siin küllap juba mõõdetakse kätte paar meetrit paberivälja. Sinna võivad nad punktikesi teha oma äranägemise järele.“

„Ja minu kapten ei pääsegi seltsi?“

„Ega vist. See on kole raske. Tööd, kibedat tööd tuleb teha: kübarat kergitada, keha kõverdada ja palitut selga aidata.“

Mary nägi nüüd mitmet seltsi putukaid: ühed produktseerisid alalõpmata punkte neile määratud põllule. Teised uurisid samu punkte prillide tagant ja punktitasid omalt poolt juure. Viimased naeratasid alati, nagu sulaks siirup suus ja kõverduisid suurte putukate ees, nagu pisiputukad omakorda siblisid nende ümber. Võõraid kärbeid, kes püüdsid ka lennata põllule, too eriliik putukaid torkis armetult, kastes nõela enne eba-meeldiva lõhnaga vedelikku.

„Mis sort see on?“

„The fly of critic,“ vastas filosoof, kuna luges parajasti anglosaksi kirjanduse ülevaadet.

Kui kapten järele tuli käsikirjale, mis talle kahetsevalt pikku suruti, istus Mary kaabuservale ja lasi end välja sõidutada.

„Rumal poiss oled,“ sõitles Mary, „kergita kübarat, kõverda keha, aita palitut selga ja suudle kätt! Muidu jääd eluksajaks kapteniks, kes juhib kantseleipaberite portfelli. „Katsun hakkama saada,“ ütles kapten alandlikult ja kõndis büroosse nr. 1.

„Vabanda, et teen ühe väikese komma sinu kaabule,“ sosistas Mary, „kuid kirjandus hakkas pähe. Muuseas nägin ühte magusa näoga putukat, kes istus vanade ajakirjade virnal ja tegi sellele niisuure punkti, nagu mina seda küll ei oskaks.“

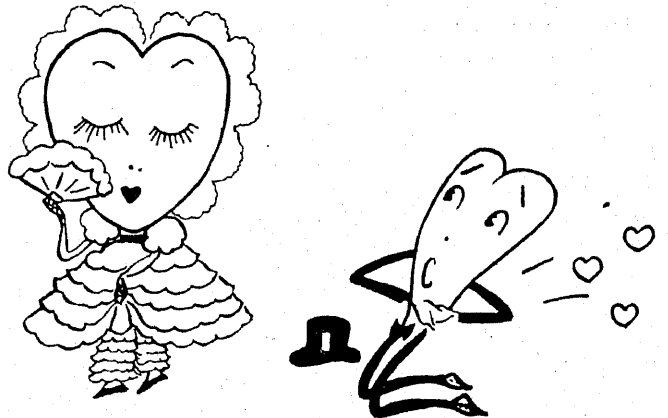
„Siis toimetab ta mõnda uut väljaannet,“ õpetas kapten. „See on niisugune komme, tervitada vanu kaasvõitlejaid.“

„Ma saan ikka targemaks maailma elus,“ rõõmustas Mary. Ta mõtles vanaprouale aktivirna juures visiidile minna.

Büroost aga käis üle tormihoog. Lendas aktide sadu, märatsesid põrandaharjad, plaksusid tolmulapid ja määratud veejoad jooksid kosena alla mööda aknaklaase.

„Ahah, kärbes. Lööge maha!“ hüüdis kuri naisputukas. Mary ehmus kangesti, siis haavus ja lendas aknast välja, kõrgele üle linna, kuni jalge all nägi rohelist aasu, metsatukke ja külade õlgkatuseid. Ta oli avastanud uue maailma.

„Maailm ei koosne ainult büroodest ja bürooajudest!“ rõõmustas Mary hirmsasti ja istus vaigusele männioksale.

„Preili, ma abiellun teiega,“ lendas ta juure noormees viisaka sooviavaldusega. „Olen taluomanik — kaksteist lehma, lilled, või, piim...“

„Ega teil pole ühtegi bürood või kirjanduspõldu?“

„Mis need on?“

„Jumal tänatud — kui ei tea... abiellume minugi pärast.“

Aktitolmu asemel einetas väike Mary igal hommikul värsket piima, magas päris tõelikkudel, rohelistest klorofüllist paisul lehtedel ning jutustas õhtuti abikaasale omi bürooseiklusi. Pikkamisi kadusid igat liiki bürookärbesed unustuse valda. Aasta pärast oli Mary tublemaid perenaisi üle valla ja vaevalt veel mäletas, et ta kunagi oli — bürookärbes.

Biograaf

Bernhard Linask

Sünd. 27. VIII 1909. a. Peterburis

Selles „Olioni“ nris algava põneva „ÜLE KAHE HAA“ autor. Varemalt on Linaskilt ilmunud novellikogu „TAGA-MÖTE“.

1. Kas romaani lõpp ?

HARRI Marton vaatas oma karpitoa aknast välja. — Jälle sajab. Neetud aprillikuu ilmad, mõtles ta. Muudkui räävitab sadada päev läbi. Ikka tund aega lõrtsi ja mõni minut vahet. Sekka päiksepaistetki. Ja nõnda hommikust õhtuni.

Tavaliselt talle meeldis vihasadu; tundus nii hubasena istuda akna all laua juures ja töötada, vahete-vahel heita pilk välja, kus kord räävitab peenikest uduvihma, kord rabistab jämedaid piisku vastu klaasruute.

Täna oli ta meeleolu kaugel säärasest idüllitsemisest. Tusasena pöördus ta ära akna juurest. Totmunud kell riitulil näitas paar minutit kaheksa läbi. Pidi minema, hoolimata vihmast.

— Aasta aega pole enam saanud Floralt nii napolisõnalist ning ametlikus toonis kirja, mõtles ta palitunäru selga ajades. Heitis siis veel kord pilgu sedelikesele laual. „Harri! Tule õhtul kell kaheksa meile. Papal on sinuga midagi tähtsat rääkida. Flora M.“

„Neetud värk,“ pomises ta jälle ja kinnitas enesele, et võib juba aimata, mis säält „papalt“ loota on. Et selles „midagi tähtsat“ pole mõni meeldiv üllatus, selles ei tarvitsenud kahelda. Rahapuuk Moller võis üllatusi valmistada ainult oma kaasspekulantidele, neid meisterlikult tüssates. Säärastele meestele ja nende kohta, kui Harri Marton, polnud Molleril kunagi midagi hääd ütelda. Liiatigi kui üks sihuke tükib veel tema perekondlikesse erasjusse.

Sadu polnud lakanud. Õkitavad autod kihutasid edasi-tagasi, pritsides rataste alt kõrgeid porikaari. Üksikud vihmavarjudega varustatud jalakäijad hoidusid kui hiilides majaseinte lähedusse. Käed sügavalt taskuis, kitsuke palitukrae üles tõstetud ja märjad hõlmad ümber põlvede pekslemas, rühkis Marton edasi. Ta arutles endamisi:

— Milline toon Floralt! „Tule õhtul meie poole...“ Otsekui politsei kutse jaoskonda ilmumiseks mõne kantseleilise arusaamatuse pärast. Juba see kirjastiil ei lase kahelda, et ees seisab mitte lõbus õhtu kohvilauas, vaid kindlasti midagi ärilist või isegi skandaalselt-traagilist.

Lisaks muule kinnitas see kiri Martonil juba mõne-aegselt püsinud kahtlust, et Flora hakkab hoiduma vana Molleri mesti. Ja see oleks surmaotsuse allakirjutamine nende sõprusele.

Ta peatus järsku. Oligi juba jõudnud Väikejärve tänavale, maja number 35 ette. See kahekordne luksuslik ning kogu tänava nägusaim maja kuulus Georg Mollerile. Maja jagunes kaheks kuuetoaliseks korteriks. Ülemisel korral pesitses Moller ise oma kaheliikmelise perega, kuna alumine kord seisis juba mõni nädal tühjana, sest ta kavatses selles mõnesuguseid ümberehitusi ettevõtta, mis lubaksid üürihinda märgatavalt tõsta.

Marton vaatas kiiresti ringi, siis astus paraaduksest sisse.

Treppi mööda tõustes lirtsusid ta katkised saapad üsna kuuldavalt. Ja luitunud kaabu märjad veered olid täna veel armetumalt lodus kui harilikult. Ta mõtles — see tuleb visata kohe kähku varna. Ja lirtsumine pole vaibatatud põrandail nii kuuldav. Püüda kõndida rohkem kotsadel.

Kõlistamise pääle avas täna ukse mingipärast proua Moller ise. Ja see pööras Martoni ilusa kavatsuse täiesti päa pääle, sest järgnev tervitus ning vastuvõtt oli nii ämmalikult lahke, et Marton surus hambad huule, jättis kaabulotu varna panemata ja, juhutatuna otsejoones härra Molleri kabinetti, sammus üle saali nii häbematuult laaberdades, et proua jäi kui lööduna talle järele vahtima.

— Taevake, ta on viimati ogaraks läinud!

Georg Moller istus poollebakili nahkses tugitoolis ja imes sigarit nagu ikka. Ta näost ei võinud kunagi midagi lugeda. See oli alati samase tardunud ja liikumatu ilmeme. Kui ta naeriski, siis avaldus see ainult suu laiendamise ja silmalaugude kiirema pilgutamise kujul, muude näoosade jäädes täiesti liikumatuks. Seejuures oli tal tugevasti hiinlase näoilme. Mustad kitsad kulmud tõusid nina juurest, kus nad peaaegu kokku kasvasid, kõrgele oimukohtadele. Vurrud hoidusid allapoole ja hõre habemettüügastik jättis põsed täiesti vabaks. Näo lihavus ja paljas päälgi ainult täiendasid seda mongoli maski.

Tagasihoidliku käeviipe ja päälligutusega osutas ta Martonile istet diivanimurgale. Üks Molleri elupraktika paragrahv ütles, et inimestega peab mõistma kahesuguselt kõnelda. Ühedega asjaajamine nõuab pikki sissejuhatusi ja ettevaatlikkust iga sõna juures. Teistega tuleb kohe asja juure asuda ja ütelda, mis aga meeldib. Harri Marton kuulus viimasesse liiki.

„Noh, härra Marton, millised on siis teie väljavaated praegusel silmapilgul?“ Ta puhus suitsu vastu lage ja

sääraselt, lõug püsti, pää pisut ühel õlal, jäi ta ainiti vahtima Martonile näkku.

„Minu väljavaated... Mis alal nimelt?“ küsis see, kui mitte taibates teise mõtet.

„Noh, ikka oma tuleviku suhtes, perspektiivid ja nõnda edasi.“

Marton muiatas märgatavalt.

„Kõigiti roosilised, härra Moller. Loodan juba paari kuu pärast saada enesele uued saapad,“ lausus ta tõsiselt ja lirtsatas jalgadega, mille ümber olid kogunenud veelombid.

Molleri kulmud tõmbusid veel enam põiki.

Marton aga jätkas endises toonis:

„Korteriperemehega saavutasin vaheerahu kuni kuu lõpuni. Seni maksmata tüüri pärast kohtusse minekut pole. Ja toimetuses sain palgasoodustuse, mille tõttu võib mu sissetulek tõusta umbes viis krooni kuu...“

„Jätke!“ katkestas teda Moller järsult ja nihutas end toolil paremale ja vasemale. „Mind ei huvita teie saapad ega korteriüüri asjad. Saage aru sellest. Ja palun, ärge tulge minuga siia nalja tegema. Siin räägitakse kui mees mehega.“ Ta oli erutunud noormehe ilmselt narritavast kõneviisist. Seda võis märgata ta kõrgeenenud häälekõlast, mitte aga näost.

„Küsin teilt, mis te õige mõtlete ette võtta, kuidas korraldada oma elujärge? Seda on mul vist ka õigus küsida kui isal, kelle tütre ümber lipendatakse juba mitmes aasta.“

Kuna Marton puhkes näost punetama, kuid ei vastanud, jätkas ta:

„Või mõtletegi kogu elu nii santlaagerdada nagu seni? Kui lugu nii, siis muidugi ei tarvitsegi te mulle mingit seletust anda. Muidugi. Ja mul pole vist palju enam teid tülitada.“ Ta pöördus laua poole, torkas jõuliselt sigari suunurka ja hakkas sirvima üht puudrivabriku preiskuranti.

Martonil kipitses keelel anda vastus veel teravamal kujul, kuid miski sundis teda selle mongoli suhtes kannatlikumaks ja tagasihoidlikumaks, kui ta oleks ühelgi teisel vastaval juhul olnud. Võib-olla ehk mõjus selleks praeguse vastase sugulus Floraga.

„Saan aru, härra Moller,“ lausus ta siis, pütides oma tooni võimalikult rahulikuks sundida, „kuhu tüürite oma jutuga. Aimasin seda juba enne siiatulekutki. Ja seejuures leian nüüd, et te ei räägi minuga selles asjas siiski kui mees mehega. Asi puutub ju minu kavatsusse Flora suhtes. Eks ole?“

Moller pöördus kähku jälle ümber ja nüüd vahtisid nad teineteisele näkku.

„Teie kavatsused Flora suhtes on minule — null. Samuti kui te pole suutnud enese isikustki midagi enamat teha. Teadke seda... Lühidalt ütelda — arvasin, et olete ehk juba võtnud kord mõistuse pähe. Nagu näha, eksisin selles.“ Ta kehtas õlgu ja laotades lootusetult käsi, jätkas: „Aga olgu päälegi; mis siin vaielda. Teie oma asi, kuidas enesega valmis tulete. Ja minu asi, — kuidas mina oma perekonnaasju ajan.“

Harri Martonile oli vägagi selge, kuivõrd ta on Flora kaudu seotud selle vastiku täissõõnud tõusikuga. Samuti teadis ta, et sel mehel on ka oma sõna ütelda tema tuleviku kohta. See oligi, mis tegi ta nüüd nii kohmetuks ja sallivaks neile häbematastele, milliseid talle praegu üleolevalt näkku paisati.

Ta leidis, et kõige kasulikum on püüda rahulikult ära oodata, kuhu see epistililugemine lõpuks välja triivib.

Moller tõusis toolilt ja kõndis mõned korrad üle toa. Siis jäi ta rahakapi ette seisma ja, trummeldades sõrmekidega selle metallisele uksele, lausus:

„Teate vist ka, et mitte minu algatusel ei istu te praegu siin. Flora soovis, et teeksime teiega selles asjas selge arve.“

„Selge arve!... Mida peab sellest aru saama?“ küstis Marton paisutatud häälel ja tõusis püsti.

„Sellel romaanil on lõpp! Ainult seda peaks aru saama. Ei midagi muud,“ — oli üllarahulik vastus.

„Flora soovis seda!“ kordas Marton pikkamisi ja rõhutatult. „See on vale, nurjatus teie poolt!“ — lisas ta aga samas vihast punetama puhkedes. „Ta ei vajaks teid sel juhul enesele advokaadiks. Ta ütleks oma soovid mulle isiklikult. Kõik on ainult teie enese sepitsus... Saan aru,

iseegi oma ainsa lapse saatusest ihaldate teha kasuliku ärimahhinatsiooni, ühe hiilgava partii. Hiilgava küll ainult rahakuru seisukohalt... Raha eest sokutaksite Flora kas või viimasele närakale. Sent on teile — maailm, ja kroon juba terve kosmos...“

Ta vaikis sama järsku kui oli hakanud kõnelemagi. Molleri imetusväärne rahulikkus aga tõestas seegi kord, kuivõrd paks nahk võib olla ühel praktilisel ja kõigiti vilunud ärimehel. Ta muigas pisut, vidutas silmi ja vahtis ärritatud noormehele näkku, kui tahtes küsida — ah nii paljukese ja nii tühist oligi teil ütelda!

„Istuge, härra Marton. Miks seista,“ — osutas ta käevipega diivaninurgale. Toetus ise seljaga vastu rahakappi ja, mõõtes pilguga Martonit päälääst lirtsuvate saabas-teni, lausus:

„Jah, olete pisut äge; seda peab ütleva. Ja oma sõnades valimatut. Kuid see on ju arusaadav teie praeguses seisukorras. Eks ole ju?“ Ta rõhutas eriti sõnu „praeguses seisukorras“.

Marton seisis endiselt kivisambana.

„Teile on siis vist ka juba teada kõik, mis ühenduses Flora ja härra Frielega. Eks ole? Ütlesite ennist, kui ma ei eksi, et teadsite juba kõik enne siiatulekut.“

Arjuna. (Ardjoena).

Werkodara . . . Bhima. (Bima).

Me uusimate „hõinude“ maalt. Malai jumalaid

Abhimanyoe. (Abimanjoe).

„Kellestki härra Frielest pole ma teile midagi ütelnud,“ lausus Marton, põlguse sisinaga hääles.

„Ah nii, noh, siis ütlen mina teile. Flora abiellub härra Frielega. Pulmapäevgi on enam-vähem kindel. Sügisel astub noor Friele täielikult oma isa ärikompanjoni ja siis on ka see. Nii on lood, armas härra Marton. Nüüd on see ka teile teada. Ja selge, missugused arved nõudsid meie vahel klaarimist.“

Nende sõnade järele tundus Harri Martonile, et mitte ainult tal pääs, vaid kogu maailmas on kõik segi minevas. Ta ei tahtnud uskuda seda juttu, aga ometi mõjus see rabava hoobina. Kuum verelaine tõusis pähe ja pani silmade ees virvendama. — Friele, Friele, see nimi kajab kõrvus kui häirekell. Kuskil kui pidi olema juhtunud midagi kohutavat; puhkenud tulekahi; lähenemas hävitav veeuputus; majad kokku varisemas...

„Noh, elage hästi!“ Lihav, lühikeste sõrmedega käsi ulatus Martoni tardunud pilgu ette. „Soovin teile edu teie alal ja et kunagi hakkaksid ka teie pajumetsad lokkama ja kandma teile magusat vilja.“

Need sõnad mõjusid Martonile külma tušina. Eriti — „teie pajumetsad“. Käed tõmbusid rusikasse. Ta ajas enese sirgu ja ei puudunud palju, et oleks vuhistanud rusikahoobi sellesse lõusta. — Ei, vilksatas tal siis pääs, kord tuleb tasumiseks soodsam juhus! Ta kahmas kaabu veeloigust, mis oli sellest nõrgunud nahksele diivanile, ja keerates pakutavast käest järsult kõrvale, väljus kabinetist.

2. Kahtlused osutuvad tõeks

KUI Harri Marton väljudes Molleri kabinetist sammus üle saali, saatis teda ülestõstetud klaverikaane tagant Flora uudishimuline, rahutu silmapaar.

Ēma ütles talle ennist — Harri olevat hulluks läinud. Olnud eht mõrtsuka näoga. Jumal-teab millega ta võib veel hakkama saada.

Florat see jutt palju ei hämmastanud. Ta oli näinud Martonit igasugustes tujudes ja teadis ka, et need on tal sama kiiresti kui põhjalikult vahelduvad.

Kogu päev oli ta hinge närinud närvilisekstegev rahu- tus. Ohtul peab midagi juhtuma, midagi õige tähtsat, see oli mõõdapäästamatu. Kõige hullem oli see, et ta seda eelseisvat ise nagu soovis ja seejuures samas siiski ka kartis ning olematuks tahtis teha.

Kohe seejärele, kui Harri Marton oli isa kabinetit astu- nud, tuli ta saali ja asus klaveri taha. Ei seletanud küll seina tagant kostvaid sõnu, kuid ta teadis, sääl sepit- setakse — tõenäoselt küll vihaselt maadeldakse — tema saatuse, tema tuleviku kallal. Ja mõeldes sellele pidi tunnistama — see Harri on siiski armas poiss. Aga kole ebapraktiline ja eluvõõras. Kangekaelne suur laps. Elada temaga koos oleks vist ebamugav.

Ja nüüd väljus ta kabinetist. Nägu vihane, punetav, paksud kulmud liitunud üheks. Kahl juukseid püsti kui kukehari. Aga pilk pöördud maha kui süüdlasel. Ta ei vaadanud kummalegi poole ega näinud ka Florat.

Marton oli juba trepil, kui Flora jooksis talle järele. „Oota, Harri! Ma tulen ka,“ hüüdis ta kiiresti ja haaras varnast ülivõivad.

„Aga Flora! Mis see siis tähendab?“ — kuulis Marton proua Molleri hüüatust.

„Ma natuke; olen kohe tagasi,“ vastas Flora segaselt ja jooksis trepist alla.

Nad olid juba tükk aega sammunud teineteise kõrval täielises sõnatuses. Harri Martoni nägu oli kui sõjajuma- lal. Flora vaatles teda vargsi kõrvalt pisut imestuse, pisut pahameelega. Ei tihanud lausuda ainustki sõna, kuigi oleks tahtnud lõpetada see rusuv mõlemapoolne vaikimine. Talle tärkas isegi mõte: — Loll olin, et jooksin ühes.

Vihm oli lakanud sadamast. Sinendav aprillikuu videvik lasus üle niiskustõhkuvate tänavate. Õhus tundus seda kevadist jahedat vihmaloõhna, mis nii suuresti erineb sügi- sese vihma kopitanud aroomist. Veeniresid vingerdas jalg- teede ääres. Võis oletada, et sel õöl külm jätab nad moon- damata kristalseks hapraks jääkirmeks.

Harri Marton aga ei näinud ega tundnud midagi enese ümber. Ta näis mitte teadvat sedagi, et Flora sammub ta kõrval ja silmitseb teda üha tõusva kärsitusega. Nad möödusid risti-tänavast, kuhu Marton oleks pidanud pöör- duma, kui ta oleks kavatsenud koju minna. Flora kaalu- les, kas tegi ta seda hajameelsusest või sihilikult. Ei jõudnud aga otsusele.

„Räägi ometi, ma ootan,“ lausus siis Marton nii järsku, et tüdruk võpatas ta kõrval.

(Järgneb.)

Maalikunst Abessiinias

Maalikunstist sõna täielises mõttes ei saa juttu olla tänapäeva abessiinlaste juures; nende maalimine on käsi- töö — isa pärandab pojale kompositsiooni, motiivide ku- jundamise ja kujuandmise säädused; olenedes talendist kasustab viimane isa pärust kas suurema või vähema osa- vusega. Motiivid pole väga rikkalikud; kuna maalid pää- miselt on määratud kirikute ja kabelite ehtimiseks, siis on meil enamjaolt tegu pühakute ja piiblliloo tegelaste elu kirjeldustega; eriti armastatakse saatanat piltlikult kuju- tada, seda pisut huumori kaldudes, kujutatakse kristlike

Apoteoos neegusele: pääingel Abessiinia valitsejapaari õiguse kaitsjana. All: pilt põrgust

„Maaling“ rahvaelust: majaemand tuleb turult

märtrite piinu ja lohetapjat püha Jüri; kelle viimase pildi kohtame pea igas kirikus. Selle kõrval näeme ka teatavaid maailmlike teeme, nagu lahingukirjeldusi, jutustavaid pildiridasid rahvaelust, rõhutatud didaktilise sihiga, jahistseene ja, ikka jälle korduvalt, Seeba kuninganna juhtumeid kuningas Saalomoni juures, mis on üles ehitatud väga drastiliselt mõjuvas reastuses. Kõiki neid stereotüüpeid, kuid helkivate, omavalmistatud värvidega maalitud pilte iseloomustab teatav kahemõõtelisus — nagu mujalgi sageli igas primitiivses kunstis; sügavusemõju saa- vutatakse kogude ja gruppide üksteise otsa kuhjamisega, ja see ongi, mis iseloomustab abessiinlaste kunsti.

Iluravist kevadel ja suvel

Mõningaid näpunäiteid

Näonaha ravi, nn. iluravi küsimus omab kevade- ja suveperioodil erilise tähtsuse: kevadised tuuled ja heitlik ilmastu ning sellele järgnev lõikavalt terav päike üngivad tähelepanelikku hoolitsemist, kui tahetakse, et nahk oleks siidpehme, ühtlane ja õrn. Soovitavate tulemuste saavutamiseks on tarvis hoolitseda, et nahk saaks küllaldaselt õhku, milleks suurt hoolt peab kandma nahapooride (higiaugukeste) puhastamiseks puudrijäänetest.

Kuid nahk vajab ka õli või rasvainet püüspinna pehendamiseks. Selleks kasutatakse väga mitmekesist õli, kuid tähtis on siin arvesse võtta asjaolu, et sellega ühenduses nahapoorid ei saaks puudri varal kinnikititud.

Asjatundlikult näoravi eest hoolitsemine tähendab ühtaegu naha pooride puhastamist, tagasihoidlikku masseerimist, et peente veresoonte tegevust ergutada, ja veel

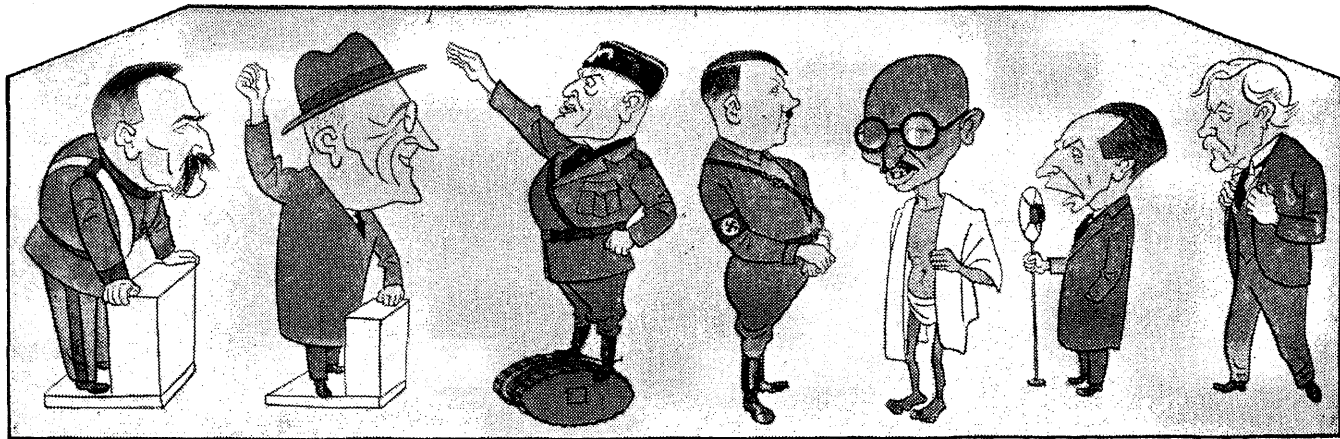
Hans Albers

— naha püüspinna võidmist õliga. Kogemusrikas daam kasutab selleks mandlikliisid, mis sisaldavad rohkel määral kõrgeväärtuslikku mandliõli. Sel on otse ületamatu tähtsusega nahavõide omadus. Kliides peab aga vahet tegema: on nimelt kliisid, millistest õli juba väljapressitud ja kasutatavad mõnesugusteks tehnilisteks otstarveteks. Kosmeetiliseks iluraviks on otstarbekohased just toored, õlisisaldavusega mandlikliid. Kahjuks eksivad paljud selles vahes ja kasutavad ebaõigeid kliisid.

Mandlikliisid kasutatakse järgmiselt: näopinna ja kätele paras kvantum kliisid segatakse leige veega taignaks ja hõõrutakse siis kätele ning näole, nagu seda harilikult seebivahuga teeme. Nii toimida umbes paar minutit ja siis sooja veega ära pesta, loputada aga veel kord külma veega.

Lillian Harvey

Pilsudski, Roosevelt, Mussolini, Hitler, Gandhi, Göbbels ja Mac Donald

Väljendamistehnikast

Mineviku sädeleva kõnekunsti harrastajad ja oleviku kuldsuud

ON vana tõde, et hästivalitud sõnad liigutavad ka kivi-sema, tuimema südame.

Kirjaniku edu oleneb ta võimeist valada mõtteid sügavasõnalisse vormi, hingestada ja elustada neid. Tõeline poeet oskab kehastada igapäevast, päris harilikku mõtet sellises vormis, et see tundub meile põhjatult sügavana ja tõsisena. Veel enam, isegi ilmselt vale ja nürimeelne väide võib oma väljendamise tõttu paista tõena.

Sõnad on otsekui helid. Ainult hää komponist loob surematuid sümfooniaid. Peab hästi tundma helide kooskõla saladusi, selleks et saada heliloojaks. Veel raskem on tungida sõnade harmooniasse. Pea kõik inimesed oskavad kirjutada ja rääkida. Kuid ainult mõned on kirjanikud. Ja ka kirjanikest, nendest kõigist, kes end selleks peavad, on vaid mõned meistrid, kes oskavad tõesti kirjutada otsekui lugeja südameverega. Hää kirjanik on kui võimas deemon, kes viib lugeja endaga, üles taeva sinikõrgustesse, näitamaks talle kogu maailma pühapäeva hiilguses ja säras. Samas on ta vihane pimedusevürst, — paiskab meid alla, maailma sopesesse südamesse, paljastades ja lahti kiskudes irevile jälgimad mädapaised. Leidub ka palju „kirjaoskamatu“ ehk — kui väljendada nii — vähese kirjaoskusega „haritudki“ inimesi.

Suured rahvajuhid ja kõnemehed valavad sõnadesse terve rahva soovid ja ihad. Nad oskavad rääkida südamest südamesse.

Paljud inimesed loevad, enne kui nad lähevad matkama, loodusekirjeldusi kohtadest, kuhu nad kavatsevad minna. Seda selleks, et siis õieti taibata, mõista looduse ilu. Noored poisid ja tüdrukud tuubivad, meeletavad klassilisi armastussõnu, sõnade järjestusi. Nad ise ei suuda veel vaistlikult luua ja järjestada selliseid, — kuumi, tundelõomast hõguvaid.

Kes meist pole lugenud K. Hamsuni *Viktooriat* ja J. Kellermanni *Ingeborgi*! Tahtmatult mõtled, milline ilmatu hulk imeilusaid sõnu. „... otsekui veripunased rubiinid, tilguvad helid pimedusest,“ — K. A. Hindrey sõnastuses. Ja neid on palju, neid ilusaid sõnadejärjestusi. See on taidemäng, mis sarnleb kummaliste vaimude esilevõlumisele, kui nõiaflööt.

Ja ometi on need kõik vaid samad igapäevased sõnad, mida me ikka ja jälle käsitame äripäevaselt, seejuures tundmata mingit südame liigutust. Ainult siis, kui nad on järjestatud, harmoniseeritud meelepärasteks, kutsuvad nad meis esile tundeid, nagu kirjanik neid soovis. Kuid millest tekib see sõnade harmoonia? — Saladus. Kõik sõnad on ju ühesugused, elutud?

Või pole nad seda!

ERILISE „sõnade sümfoonia“ võimaldab kõnekunst ehk retoorika, mille päritolu ulatub tagasi juba babüloomlaste,

pärslaste ja egiptlaste päevini, kus tunti suuri kõnemehi, rahvajuhte ja prohveteid. Samuti võime vanemast Kreekast näitena tuua 2300 a. tagasi elanud Homeros'e, kes oma eeposes *Odysseus* ülistab retoorikat kui inimese suurt vaimurelva.

Kreeka ongi see maa, kus kõnekunst arenes täiuslikuks. Hiljem muutus retoorika nagu kultuseks ja teda peeti kreeka ja rooma kooles üheks tähtsamaks õppeaineks. Samuti tekkisid omaette kõnekunsti koolid, kus õpetajaiks kuulsad sofistid. Kuulsaim antiikaja pedagoogiline retoorik oli Isokrates, kes iga õpilaselt kursuse eest saanud meie rahas 1200 kr. Kuna aga Isokratese kursusel õppis keskmiselt 100 õpilast, tõsis tema honoraar 12 miljoni kroonile.

Kõnekunsti „kuldne aeg“ andis Kreekale sääraseid häid kõnemehi, nagu Isokrates, Lysias, Demosthenes, Protagoras, Perikles, Antiphon jt. Vanast Roomast mainigem esmajoones Cicerot ja Caesarit. Kuid päale mainitute leidis sääl veel terve rida rahvajuhte ja filosoofe, kes kõik olid tublid kõnemehed.

Antiikaja kõne erineb tänapäeva omast juba põhimõttelt. Kui praegusel ajal me kõne suundub enam otstarbekohasuse poole, arvestades sääljjuures massi psüühiliste eelduste ja vaadete, siis vanaaja kõne taotles retoorilisi eesmärke. Nii särasid Cicero kõned retoorilisest ilutulestikust, mida rahvas nautis tundide kaupa innuga nii nagu tsirkuse etendust või nagu hiljem, — praegugi hispaanlased härjavõitlusi. Leidus ka kõnemehi, kes teiste kõrval taotlesid oma kõnes asjalikkust.

Neid kahte kõnelaadi iseloomustab tabavalt järgmine Bürgeri võrdlus: „Kui Cicero tribüünilt kõneles, juubeldas rahvas: „Kui toredasti ta räägib!“

Kui aga Demosthenes oma kõne lõpetas, karjus rahvahulk tulvil viha: „Sõda Makedoonia kuningale, sõda Filipile!“

Demosthenese kuulsad kõned kuningas Filipile vastu nimetati *Philippika*.

Kuna vanal ajal oli ilukõne moeküsimuseks, siis viiliti häid kõnesid tähtsate meeste või päevade auks palju aastaid. Isokrates olevat ise oma kõnesid 10 ja isegi üht 15 aastat ettevalmistanud. See oli *Panegyrikus*.

Kuna antiikaja kõnel polnud tähtis sisuline külg, vaid pärarõhk langes esinemisele, siis oli küllalt juhtumeid, kus üks valmistas kõne ja teine kandis selle ette, sest hää kõnevalmistaja võis osutada halvaks kõnemeheks ning vastupidi. Ainult Cicero oli ainuke si suurusi, kes ise oma kõned dikteeris vabaks lastud orjale ja ise kandis selle ette.

Ilukõne võis antiikajal, iseäranis aga kohtupidamises, imesid korda saata. Kohut mõisteti ju Kreekas turuplatsil, kus rahvas nautis ilutsevaid kaitsekõnesid. Kui

keegi kaitsja suutis oma kauni kõnega rahva tundeid liigutada kaebealuse kasuks, karjus rahvahulk: „Laske vabaks kaebealune!“ Sageli mõisteti suurim mõrvar õigeks, arvesse võtmata ta ilmseid raskeid eksimusi ühiskonna vastu.

Kreeka ja rooma kultuuri mõjul levis kõnekunsti harastamine hiljem Saksa- ja Prantsusmaal. Kesk- ja uus aeg elasid ka kõnekunstile. Nii eriti usulised ja poliitilised liikumised nois mais kesk- ja uuemal ajal taotlesid omi eesmärgi kõnekunsti võimsuse kaudu.

See oli Martin Luther, kes raius oma sõnaga tee protestantismile, pannes enda järgi käima rahvad. Samuti tegid inimesed Prantsusmaal Danton ja Robespierre, kelle kõnede mõjul rahvas tegutses mitte enda, vaid juhtide tahtmise järgi. Robespierre, tundes kõneosavust teoreetiliselt ning juba praktiseerinud rahvakoosolekuil, teeb revolutsioonigaastail kõnereisu läbi Prantsusmaa. Oma kõnedes ei tunnusta see pärasine hirmuvalitseja ühtki kompromissi ning „äraostmatuna“ ta saavutas massilaiadase poolehoidu. Ometi oli ta eluvõõras inimene. Selle eluvõõrsuse aadressil on Danton ütelnud: „Robespierre ei oska isegi muna küpsetada...“ Aga Robespierre hakkas valitsema Prantsusmaal.

Päälle revolutsiooni tõusis maailma ajalukku uus täht — Napoleon, kelle loosungid sütitasid sõduid. Proklamatsioonid omasidki selle suure sõjageeniuse karjääriteel suure tähtsuse.

Hoopis iselaadselt aga arenes retoorika Inglismaal, ses vanas parlamentliku traditsioonidega kuningriigis. Nüüdisaja kõneoskuse hälliks tulebki lugeda inglise parlamenti, kus harrastati ainult asjalikke ja tuumakaid kõnesid.

Juba sajandeid tagasi alustas oma tegevust Inglismaal *Oxford Uninon* (Oxfordi liit), kus harjutavad akadeemilised ringkonnad kõnekunsti omandamise ja täiendamise eesmärgiga. Diskussioonist võtavad sageli isegi rahvajuhid ja avaliku elu tegelased osa. Lihtrahvale on samuti antud võimalus harjutada end hääks kõnelejaks. Kuulsas Hyde Park'is on pühapäeviti üles säetud kõnepuldid, kust igaüks luba küsimata võib kõnelda vabal teemil. Härilikult kasutavad seda võimalust küll baptistid ja teised „maailmaparandajad“ ning seltskonnategelased. Kui keegi kuulajaist pole kõnelejaga nõus, ei karju ta mitte meie kombel vahele, vaid astub kõneleja järgi kõ-

netooli vastulauseid esitama. Sellele järgneb sõnavõtja kõne enda kaitseks.

Inglismaa eeskujul on ka mujal ülikoolide juure loodud retoorika koole. Inglismaal, Prantsusmaal ja Itaalias töötavad praeguseaja kuulsamad retoorikakoolid.

Meie riik on küll ainukeseks maailmas, kus kõnekunstile liiga vähe tähelepanu pühendatud. Puudub ju Tartu ülikoolis vastav õppetool ning puudub see õppeaine kesk-koolis. Ometi pole meie kõnekunsti tase sugugi nii madal, nagu arvata võiks; evime häidki kõnemehi, kuldsuid.

Nagu igal rahval, nii ka meil, on isesugune arusamine kõnekunstist ja oma retooriline ideaal. Me eeskujulik kõne peab olema kaine, loogiline, veenav ja ilma žestikulasioonita ette kantud. Tõsine eestlane armastab rahulikku kõnelejat, kes asjalikult viib kuulajaskonna teatud veendumusele. Ses suunas on meie „retooriline kultuur“ arenenud. Muidugi leidub meil ka neid, kes kõnelevad pääasjalikult kätega ja kehaliigutustega. Aga mussolinid kukuksid meil lihtselt läbi.

Me riigi- ja avaliku elu tegelased on pidanud kõnekunsti õppima „omal käel“. Praktiseerimise võimalusi on neile annud esinemised ja sõnavõttud päämiselt igasugustes organisatsioonides. Ka üliõpilaskorporatsioonid ja seltsid on olnud küllaltki hääks praktika võimaldajaks kõnelejaile. Kuid meilgi on viimasel ajal tuntud vajadust retooriliste kursuste järgi. Ja nii on käimas juba viiendat korda Tartu rahvaülikoolis kõnekursused. Neid juhatab me üldtuntud poet Vilmars Adams.

V. Adamsi kõnekursuse meetod põhjeneb „Hyde Parki“ ja „Oxford Uninoni“ kombineeritud eeskujule. Kuna rahvaülikoolis õpib mitmesuguse haridusliku tasemega inimesi, siis pole võimalik kasutada ühtki meetodit puhtal kujul, vaid tuleb leida mingi vahepäälne tee, mis lubaks juhtida nii alg- kui ka ülikooli haridusega isikuid.

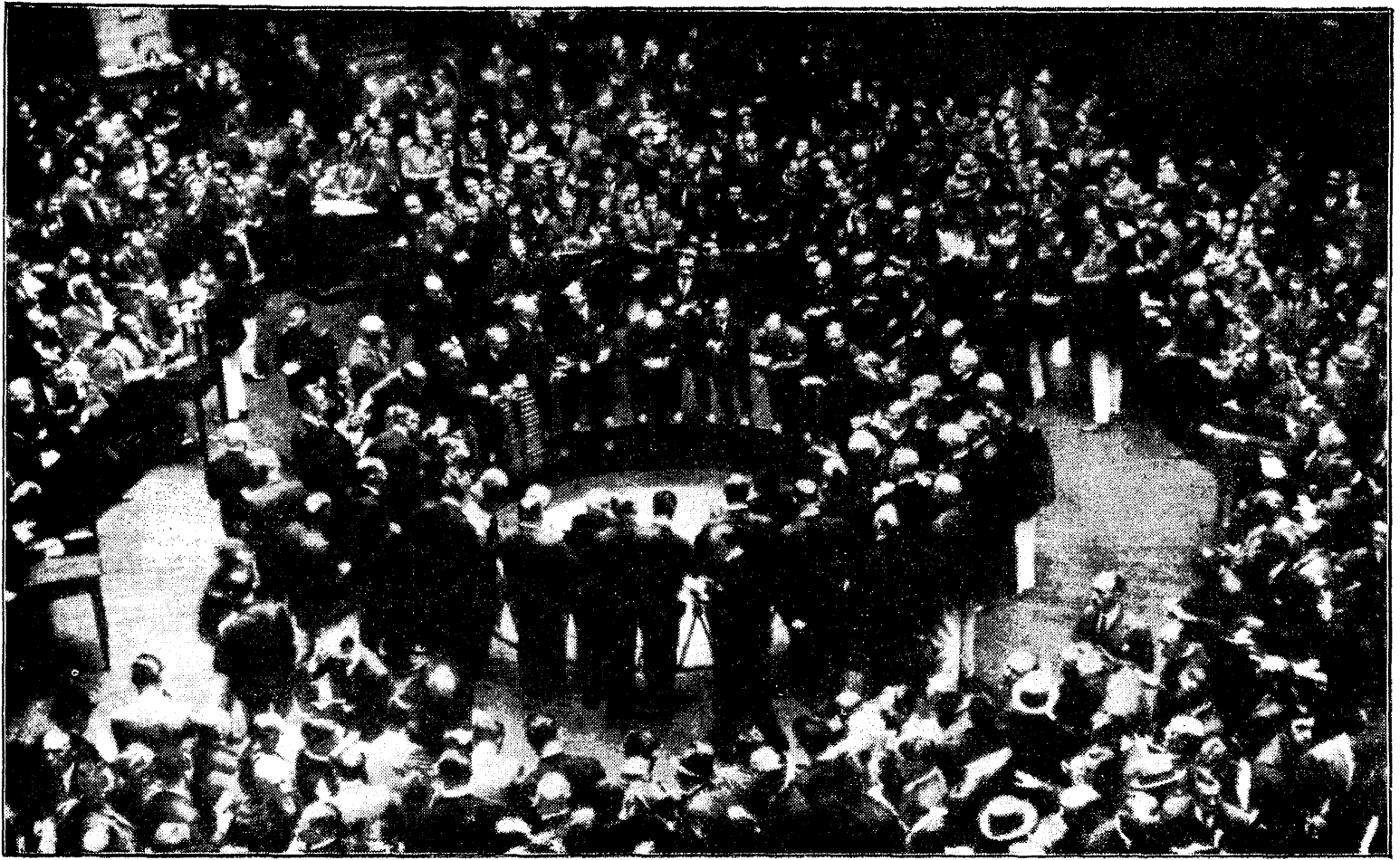
V. Adamsi kõnekursusel langeb pärõhik publiku enda esinemisele. Et luua tõealusi tingimusi, sünnivad praktilised kõneharjutused koosoleku kujul, kusjuures publiku hulgast valitakse ka koosoleku juhataja, — kuid tegelikult juhatab kogu tööd näiliselt lihtse päältvaataja ossa taandanud lektor. Harjutuste aluseks on tavaliselt ühe osavõtja kõne või lühireferaat; ka mõnda värsket filmi on seks kasutatud. Huvitav on veel asjaolu, et mitte üksnes referenti, vaid ka sõnavõtjaid kritiseeritakse. Kursuste juh. V. Adams ise lööb iga vajaduse korral sekka, andes juhtnõure kritiseerimise ja retoorilise külje kohta. Selline „elav õppemeetod“ teeb kursused huvitavaks ja seepärast on kõnekursustest osavõtt palju elavam, kui teistest loengutest rahvaülikoolis. Kõned käsitlevad olulisi ja akuutseid teeme, mida publik ise valib. Nii on kõnekursustel refereeritud järgmiste ainete üle: „Miks me valetame“, „Tööpuuduse küsimus“, „Naise ja mehe vahekor“, „Ebausust“, „Võõrkeeled meie koolides“, „Naisliikumise tähtsusest“, „Nimede eestistamisest“. jne.

On muidugi neidki, kes sündinud „kuldsuuk“. Alles hiljuti oli meil arenemas päris eriline kodukasvanud „kuldsuukultuur“, mille tase ulatus kõige mahakarjumiseks kõnetoolist ja ajakirjanduse veergel. Soliidsust see just ei nõudnud.

M. R.

Tartu Rahvaülikooli kõneoskuse õpiring, ees keskel juhataja, mag. phil. VILMAR ADAMS

OSTU-MÜÜGI „RING“ PARIISI BÖRSIL

ASSOCIATED PRESS

Vääringute sõda

KUI vanades kreeka tragöödiates torkab silma see järjekindlus, mis kõiki osalisi lõpus viib fataalsele hukkamisele, osaliste eneste või nende isade pattude lunastamiseks, siis samases raudses paratamattuses näib arenevat ka tänapäeva rahvusvaheline rahanduskriis, mis omas lõpptulemusel rahvusvahelise kaubanduse ähvardab hävitada hoopis.

Selle draama algmed peituvad maailmasõjas ja kõigis nendes vigades, mida üksikud riigid sõja järele oma rahavääringute stabiliseerimisel tegid. Vigu tuli parandada suurte tagavara-stabiliseerimisfondide loomisega, — juhtudeks, mil raha kõikuv hind kipuks liikuma liialt üles või alla. Sellisest fondist saab tarbekorral abi, — summade turulelaskmisega oma riigi vääringu ülesostmiseks, kui hind langeb, või tema abil teiste tähtsamate vääringute kokkuostuks. Teisi osalisi riikide stabiliseerimisfondide kõrval, selles kaasaja kurbmängus on kurikuulus rahvusvaheline börsispekulant, ja tema ohver, — kaupmees, kel on tarvis osta võõrkaupu. Üheks tähtsaks kujuks nende kõrval on ka rahakoguja, — igaüks meist, kes loodab rahaväärtuse langemisest võimalikult vähe kahju saada sel teel, et rahamärgid paneb kõrvale, kuid tegelikult sellise sammuga ainult suurendab rahandussegadust. Kurbmängu tegelaste hulka kuuluksid veel mitmenimelised majanduslikud vanematekogud, kes endi vahel ei leia ühist nõu, siis templitte ja senatite-parlamentide oraaklid, kelle ennustused tavaliselt on sama segased, nagu olid ilmutused kreeka oraaklitelt.

See tähtsaim meiepõlve draama otsustab rahvaste majanduselu. Võistlevad jõud juba ulatuvad ennekuulmata arvudesse, — nendesse kuuluvad Ühendriikide ja Inglise miljardilised stabiliseerimisfondid, spekulatsioonide hiigelre-

sursid, kogutud ja tegevusetajäänud kapitali hulgad, mis siiski ei majda olla paigal, vaid edasise vääringulangemise hirmul põgusalt ekslevad ühelt rahaturult teise.

Tänases konfliktis rahvaste vahel kaubavahetus on suuremas välja päriselt, s. o. teda „reguleerivad“ kitsendused, keelule võrdsed tollitariifid, embargod, sisseveo kvootad jne. Rahvuste huvides on saata endi saadusi teistele, visata neid siiski üle tõkkemüüride, kuid valvata, et naabrid kuidagi ei saaks vastata samaga.

Niivõrd lugematul arvul on selles vääringudraamas üksikinsidende ja kõrvalmänge, et kogu tegevustiku jälgimine osutub harilikule surelikule tavaliselt ülejäu-käivaks. Päälegi puuduvad välisrahal sellised kindlad müügikeskkohad, nagu on börsid teistele ainetele ja kaupadele. Kui vanade aegade rahavahetajal kukrus leitud vahest ehk üksikuid välisrahaid vahetamiseks, — sest tema ise oli kogu pank ja hinnamääraraja, — siis täna välisraha turg enesest kujundab õieti ülemaailmse ulatusega võrgu, milles telefonitraadid, merealused kaablid ja raadio ühendavad suuremaid rahanduskeskusi üksikute, nendes keskustes ja väljaspool asuvate pankadega. Välisraha turgu võib nimetada mehhanismiks, mille abil erimaades asuvad kaupmehed, kes on rahvusvahelises kaubanduslääbikäimises vahetanud kaupu ja sellises vahetuses on saanud hinna välisrahas, vahetavad välisraha tagasi omamaa rahasse. Selles protsessis tänapäeval tekkinud keerulisust mõjutavad ja veelgi suurendavad mitmesugused spekulatiivsed ja finantshuvid ja stabiliseerimisfondide *deus ex machina*. Ennesõda olid kiindunumaiks vääringutega hangeldajateks hiinlased. Inflatsiooniaastail Saksas sai kuulsaks oma muinasjutuliste börsil spekulatsioonidega kadunud Hugo Stinnes, ja viimastel aastatel köidab välismaa ajakirjan-

Riigikohtunõukod: Jaan Lõo, abiprok. Karl Luud, adm. osak. esim. Peeter Puusep, prok. Richard Rägo, Rudolf Gabrel, Harald Jucum, Riigikohtu esim. Kaarel Parts, Mihkel Klassen, Viktor Ditmar, Timotheus Grünthal, abiprok. Adalbert Luiga, Paul Välbe, abiesim. Anton Palvadre, Roman Koemets, Martin Taevere ja krim. osak. esim. Peeter Kann

duse kõmuhuvi mingi „Balkani jõuk“ saladuslikke kreek-lasi, kelle pääkorter asuvad kord Balkanil, kord Pariisis, ja viimati arvatakse olevat Amsterdamis, ja kelle rahanduslik mõju ulatuvad läbi kogu Kesk-Euroopa.

Veelgi enam, kui otsene spekulatsioon, mõjutab välisvaluuta hindu n. n. „ekslev raha“, ehk „pögenik-rahaga“. See on nimelt see mass paanikasse sattunud likviidset kapitali, mis juba maailmasõja päevadest saadik sai omale „jalad alla“, mida depressioon on lumepallina paisutanud veelgi, ja mis nüüd kodutult veereb ringi mööda maailma finantskeskusi. Otsides omale jäävat, julget panipaika investeringuks, kisub ta alla üksikute maade vääringud, — kasvatab halle karvu keskpankade ja stabiliseerimisfondide juhtide pädele. See „arg“ raha näiteks ujub Pariisist Londoni juba esimese kuulujutu puhul, et frangikurs on langemas, ja lendab Londonist jälle tagasi niipea, kui kusagil täiendusvalimistel pääseb võidule tööerakondlane, või kui pääminister saab nohu.

On mõistetav, et nimelt selline rahahulk, koos spekulatiivsete teguritega, stabiliseerimisfondide olemasolu põhjustavadi. Kuid stabiliseerimisfondide kõrval on valitsustel käepärast veel teinegi mõjuv vahend vääringukontrolliks. See on kontroll „rääkimise“ kaudu. Sihitades rünnakut spekulatsiooni ja „eksleva raha“ vastu, riigimehed viimastel aastatel nii mõnelgi tähtsal juhul on suutnud endi maade kõikumalöönnud vääringukursi „rääkida“ parajaks. Korduvalt on sellega tulnud toime inglise riigijuhid, ja õige märgatavalt „rääkis“ dollari odavamaks ka president Roosevelt, 1933. aastal. Näiliselt on nüüd kujunenud kindlaks meetodiks, — tõusvat kursi tarbekorral „rääkida“ tagasi alla, ja ohtlikult langevale kursile võtta tuge stabiliseerimisfondist.

Seni aga vääringukriis, ülemaailmisest seisukohast vaadatuna, näib arenevat edasi, jõudvat oma „kolmanda vaatusse põnevuspunkti,“ — kullastandardi lõplikule kokkuvõtmisele ka nendes maades, kus teda hoitud, — päämiselt nimelt nende kahe eelmainitud vahendi abil, — senisel kujul. Kui see moment saabub, — kui viimane maad loobub kullastandardist, — millise kuju võtab valuutakontroll siis?

Tekkivad segadused vääringuturgudel siis kahtlemata osutavad vajalikeks üldise uue vääringute stabiliseerimise, — uutest vahetõrgete ja pariteetidel, milliste üle kokku kauplemine kindlasti saab nõudma aega. Vahepeäl lepikatakse „ajutiste“ vääringu hinnatasemetega, — selliselt, nagu see juba on toimunud kõigis nendes maades, kus kullastandard loovutatud ja kus vääringu osaline devalveerimine on leidnud aset.

Lux

Mida näeme New Yorgi börsil, selle kohta kirjutab prantsuse kirjanik Paul Morand omas *New York*:

ON Wall Streeti tund. Kiirendan samme, möödudes Equitable Trust'ist ja väikesest valgemarmorlisest majast, mis pole muu miski kui Morgani pank — endine Morgan Drexel & Co; detektiivid valvavad seda, seitsaadik, kui

a. 1920 üks dünamiidiga täidetud vanker ta ees prahvatas õhku.

Natsioon, kelle varandus 88 miljoni on kasvanud 350 miljardi dollarini vähem kui 30 a. jooksul, peab ju tõesti kuhugi mahutama oma raha: see on — siia.

New Yorgi börs pole majesteetlik ehitus, mis kuulub riigile; ta võtab oma alla tavalise *building*'i madalamad korrad, milledest teised on üritud erabüroodele. Liftis püüan leida kohta inimeste keskel, kel käed ja taskud täis väärtpabereid, ning peatun 22. korral, ainuma prantsuse abibörsi *Stock Exchange*'i juures. A. de S. P. ootab mind oma büroos lageda taeva all; Atlandi ookean ja Hudson moodustavad väärika tausta selle noore ärimähe energilisele näole; kõrvaltoas näen istuvat inimesi suurtes tugitoolides, kes jälgivad nimistut, sarnlevat noile nimistule, mis märgivad baski pallimängu seisu, kus sähvatab valges ja punases väärtpaberite möön ja tõus. Tõuseme veel kaks korda kõrgemale ning leiame endid sõjaväe keskuses võitluse mõllus. Hingeldav ametkond, higit nõretav, vestiväel, töötab palavikulise kiirusega, mütsitatud mehed on traatide kaudu, mis nende kõrvadesse suunduvad, lakke kinnitatud, põrandal hoitud kõveraks paenutatud torudel, mis suhu suunduvad, üks käsi telegraafil, kuna nad teisega suurtel registritel kirjutavad nulle ja dollarmärke — kepi ümber keerduvaid madusid.

„Vaadake,“ ütleb mulle S. P. „orderid voluvad Berliini Pariisist, vanas Euroopas on veel raha küllalt!“
...Tuhat *Coty*...

...Kümmetuhat *Canadian Pacific*...

Teises ruumis opereeritakse transporditega. Kõik väärtpaberid on *Stock Exchange*'is nimelised ja igapäev maksetavad; spekulatsiooni suurenemisega on töö muutunud tohutult suureks; ei ehitata veel küllalt ruttu ja türihinnaid on vähese ajaga tõusnud kahekordseks; praegu on pühapäeva- ja õõametikud tööil. Madallinn, mis enne sõda oli õhtul kella 7. alates pimedusse uppunud, on nüüd hommikuni valgustatud.

Laskume alla umbes 20 korra võrra, kohtame kuluaares ärritatud sekretäride voolu, saadikute tormi, jahiliste tsüklooni, vahetalitajate orkaani, kes paljaspäi ruttavad edasi, mustas kuues ja triibulistes pükstes nagu Londonis. Tunnen nende hulgas mõnesid, sest et neid nii sageli olen näinud karrikatuuristatuna, mõnda vana ärimähe tüüpi, valgete kamassidega, nelk revääris.

Sosistatakse üksteisele kõrva *tips'e*.

„8 päeva pärast on ta 180...“

„Kui oleksin seda teadnud!“

Mulle nimetatakse kuulsaid nimesid. Kas need mehed hoiavadki oma kätes minu saatust? Hetkel, mil neid kasvatsen küsitella, ruttavad nad minust ette ning pärivad minult:

„Milline on teie mulje börsilt, härra...?“

Lord Rothermere võrdleb Wall Streeti suure imeva pumbaga, mis ähvardab neelda maailma kapitalid ja imeda kuivaks Euroopa.

Vastuseks Fr. Tuglasele

FR. TUGLAS oletab, et allakirjutanu on teda (vaadatu *Olion* nr. 9, s. a.) kirjutuses *Noor-eestlased omaaegsete* arvustustules, süüdistanud alatuses ning protesteerib selle vastu kõige valjumalt. Kui selline süüdistus oleks tõesti toimunud, siis tuleks selle vastu muidugi kõige valjumalt ning kindlamalt protesteerida.

Kahjuks on käesoleval juhul aga tegemist arusaamatusega, või võõriti mõistmisega. Fr. Tuglas ja allakirjutanu ei anna nähtavasti sõnale „erapoolikus“ ühesugust sisu.

Nende ridade kirjutaja on märkinud Fr. Mikhelson-Tuglase E. Enno *Uued luuletused* arvustuse j. t. kohta, et need on „erapoolikud“ — tahtes seega mitte süüdistada Fr. Mikhelson-Tuglast arvustuslikus „kelmuses“ ja „alatuses“, nagu Fr. Tuglas seda järeldab, vaid näidata, et arvustatavat teost on võetud ühekülgsest. Fr. Mikhelson-Tuglas kinnitab küll: „Kuid iga autor aitab ise mõõdupuu määrata, mille järele tema tööde üle otsustatakse.“ (*Eesti Kirjandus* 1909, lk. 251), kuid ei talita ise selle järele, vaid hindab E. Ennot päämiselt vormilisest seisukohast ja sedagi mitte selle mõõdupuu järele, mis annab Enno, vaid oma, täiesti erinevate tõekspidamiste kohaselt. Fr. Tuglas on täiesti kõrvale jätnud Enno luule sisulise külje, millel kahtlemata on kaalu ning voorusi, mis omal ajal väärtsid tähelepanu. Neid erapooletult arvustades ei oleks saanud langetada ka E. Enno esimese kogu kohta sellist karmi otsust, nagu tegi seda Fr. Mikhelson.

„See raamat on jällegi üks neist kahtlastest nähtustest, mis kunstilikus loomisetöös tööd, tistsiplini, enesevalitsust eitavad ja ainult omas hämaras, udu-ees meeleolus, subjektiivlistes unistustes, mis kunstilises ümberloomise töös enesele objektiivlikku vormi omandanud ei ole, enese väärtust näevad. Sarnased tööd võivad vahelst päevaaramatutena, psühholoogiliste dokumentidena, aga mitte kunstitöödena huvitust pakkuda.“ (*Eesti Kirjandus* 1909, lk. 252).

Muidugi ei mõtle praegune väitleja kinnitada E. Enno *Uute luuletuste* meisterlikkust, küll aga leiab säält siiski mõningaid sisulisi väärtusi, mida ei saa maha salata, millest aga arvustaja on läinud pea vaikides mööda. Selline ühepoolne kunstiteose hindamine, kus pole arvesse võetud kõiki tema voorusi ja pahesid teoses endas antud mõõdupuu kohaselt, ongi erapoolik hindamine. Erapoolikust ei vähenda see, et kõik esitatud väited on hästi põhjendatud faktidega, nagu kinnitab seda Fr. Tuglas käesoleval juhul. Arvustatavas teoses leidub terve rida ka arvustamata jäänud fakte. Sama hästi võiks keemik teha oma otsuse mõne analüüsitava aine kohta, kui ta säält on eraldanud ainult pooled elemendid. Analüüsita veendunud nende väärtusetuses, viskab ta sel juhul ülejäänud ning väljaselgitamatud algained kõrvale ning teeb lõppotsuse, et selles liitaines ei leidu midagi väärtuslikku. See otsus ei pälviks erapooletut ega teaduslikku tunnustust — oleks täiesti erapoolik.

Tunnistan meeleldi, et sümbolistliku kooli reeglitele vastava arvustuse on loonud meil Fr. Tuglas ja ükski teine kriitik Eestis pole suutnud anda ühegi kirjandusevoolu teooriaga nii kooskõlastatud arvustusi, kui on seda teinud tema. Kuid selles vooruses peitub ka Tuglase arvustuste pahe või erapoolikus. Ta on sümbolistide arvustusteooria kohaselt hinnanud ka neid teoseid, mis on loodud teiste teooriate järele või milledes pole arvestatud üldse mingi kindla kirjandusevoolu teoreetilisi nõudeid. Need teosed vajaksid arvustamist ning hindamist ka teistest

KANGASPUUD

Foto I. Paalman

seisukohtadest, milledele pole aga Tuglas tahtnud või suutnud asuda. Märkusega „Samasugust erapoolikust võime näha E. Vilde ja E. Petersoni võrdlevas hindamises ning teisteski Fr. Tuglase arvustustes kuni tänapäevani“, olen mõtelnud just seda erapoolikkust, mis saab paratamatuks iga arvustuse puhul, kui selles arvestatakse eesjoones mingi kooli või kirjandusevoolu teoreetilisi nõudeid, mitte aga kunstiteost, kui omaette elavat ning tervikulist organismi, mis ise määrab oma hinnangu lähetekohad ning sihtjooned. Ja korrakem veel: Fr. Tuglas on arvustades teosele lähenenud alati päämiselt vormilisest küljest ning sedagi enda maitsele ning tõekspidamistele ümberkohandatud sümbolistide koolireeglite seisukohast.

On inimlikult mõistetav, et Fr. Mikhelson-Tuglasel on üle jõu käiv erapooletult arvustada vabavärssi pooldava E. Enno luulet, kui ta oma seisukoha väljendab nii selgelt: „„Vaba luuletuse“ kuulutamise tähendab aga tööpoolest luuletuse surma kuulutamist.

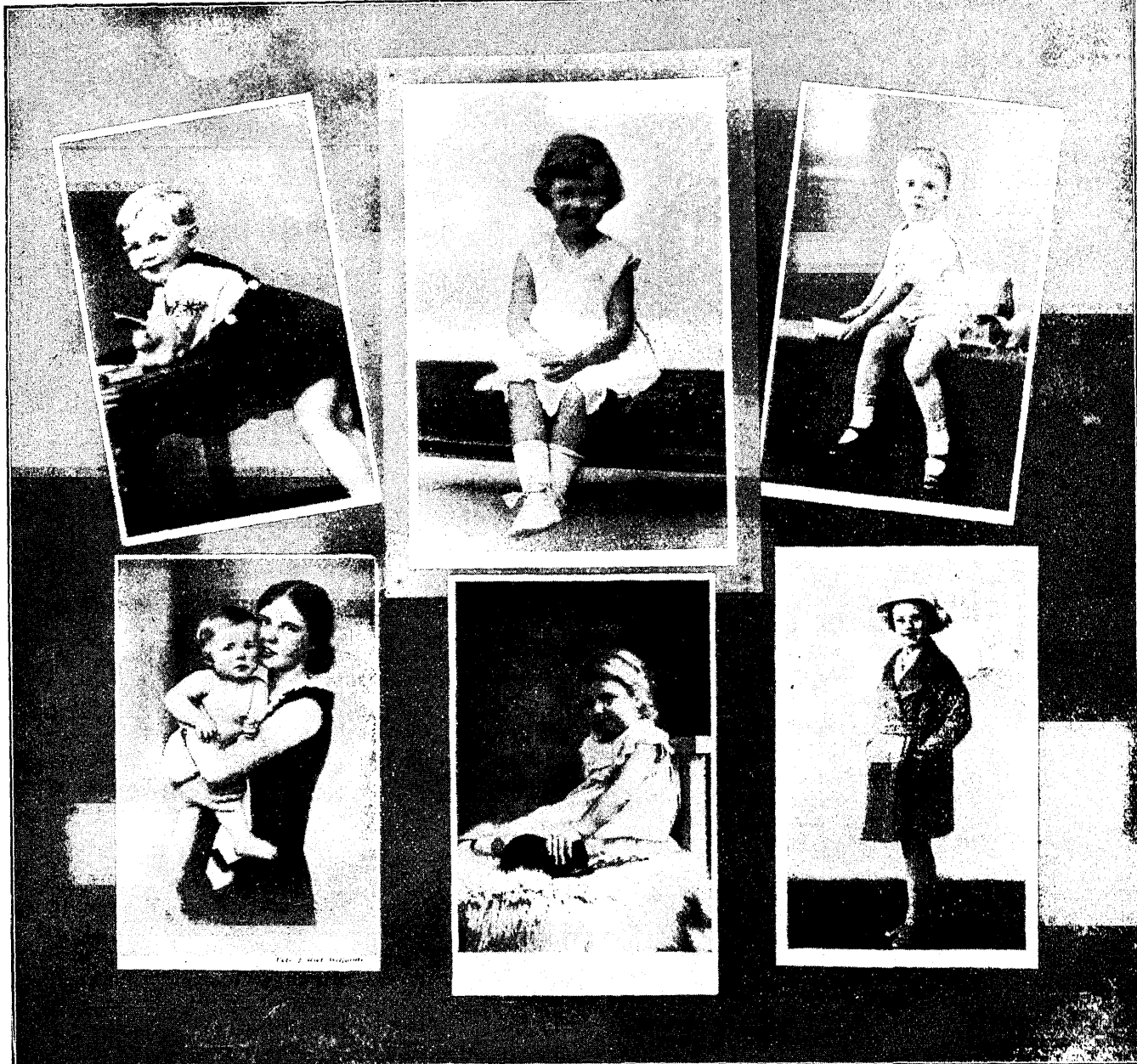
On asjata küsida, mis luuletusest siis veel järele jääb, kui tema kohta enam riim, rütmus ega sälimi kuju vastuvaidlemata, kohustavad nõudmised ei ole. Järele jääb ainult harilik proosa.“ (*Eesti Kirjandus* 1909, lk. 244.)

Usume, et E. Enno luuletused Fr. Mikhelson-Tuglases äratavad ainult „santi meeleolu sarnase kirjanduse üle!“ (*Eesti Kirjandus* 1909, lk. 247).

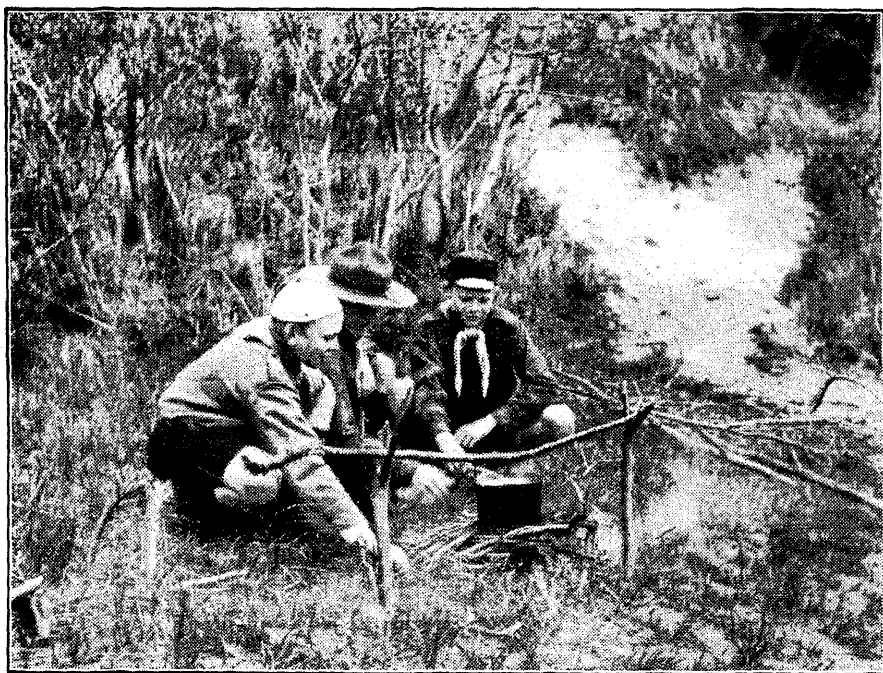
Oma vastumärkuses Fr. Tuglas kinnitab: „Ühe arvustaja arvamisest võivad olla subjektiivsed, ühekülgseid, isegi ekslikud.“ Allakirjutaja on ülemal märgitud andmetel ja kaalutlustel julenud rõhutada Fr. Tuglase arvustuste ühekülgset — päämiselt arvustatava teose vormilist hindamist. Sellejuures on aga allakirjutanal raske uskuda, et Fr. Tuglasel kui kõrge kirjandusekultuuriga inimesel jääks tähelepanemata vähimigi kirjandusliku teose omadus, kuid oma veenetele vastavalt teatud maitse ja kooli seisukohast ei suuda või ei pea ta tarviliseks kõiki külgi rõhutada.

Loodan, et eelnenud read on selgitanud arusaamatuse ning tõrjum tagasi kõige kategoorilisemalt arvamus, et olen süüdistanud Fr. Tuglast arvustuslikus kelmuses ning alatuses, mida ta oma võrdlusliialduste kaudu asjatult üteldust tuletab.

P. Hamburg

Ülal (vasakult): Aldo Mikk (Viljandist), Arkadius Krulli tütar (Tallinnast) ja advokaat Martin Anso poeg Ilmar (Viljandist). Keskel: Illi-Pia Volmer oma emaga (Viljandist), Imbi Riisen (Viljandist) ja Marie Vares (Riiast)

Väiksed G. Kleitsman, O. Sõber ja Siiri Semper (Tartust)

Vasakul: Skaudid looduses

Liivlasi. Esireas nende juhtivaid tegelasi Vaalgama

Keelemees ja stenograaf Manivalde Lubi oma poja Lootusega (Tartust)

Õde ja vend

RISTSED TALLINNAS Veberite perekonnas

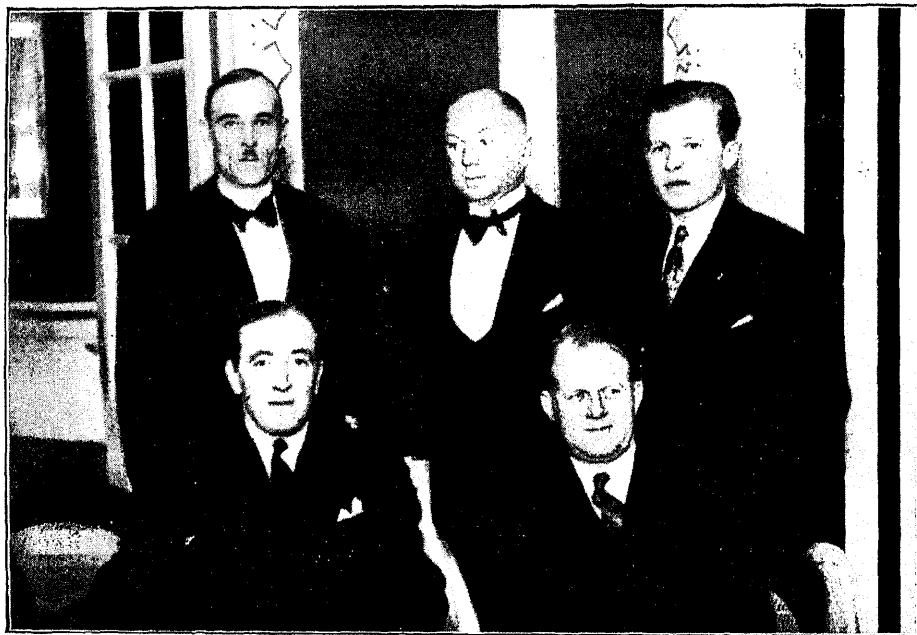
Fot. A. Kärp

Neli inimpõlve: Vana-vanaema, 90-a. Madlena Ploompuu (kel 24 järglast, nendest 8 lapse-lapselast), vanaisa Jakob Ploompuu, tuntud kirjastaja Tallinnas, tütar Ölme van Nest, tüdretütar Elan. Paremalt: tütar Lille Haamer, süles tema tütar Pille. —

Paremalt: Advokaat H. Treial abikaasaga Pärnus suvitamas

*Istuvad; Eesti-Inglise kultuurühingu auesimehed A. J. H. Hill ja Harry E. Carlson.
Seisavad: J. Kirp, V. Veros ja A. Nippak*

Inglise keele ja kultuuri levimine Eestis

EESTLASED enamuses sümpatiseerivad inglise kultuurile ja inglise keel on populaarseim võõrkeel meie maal ja esimene võõrkeel koolides.

Seda tundes 1932. a. sügisel asutati ühe rühma kodanike poolt Eesti-Inglise kultuurühing, mille päämiseks ülesandeks sai koguda enda ümber kõiki, kes keele praktiseerimise mõttes vajasisid keskust ja juhtimist. Ühingu asutajatena kirjutasiid põhikirjale alla Julius Kirp, Valter Veros ja Axel Nippak.

Juba algpäevist pääle ühing tõmbas ligi kõiki, kes tuntud inglise keele ja kultuuri harrastajaina. Esimesse juhatusse kuulusid: dir. Leo Sepp esimehena, prof. A. Piip ja dir. Ed. Virgo abiesimeestena, J. Kirp ja A. Nippak sekretäridena ning V. Veros ja kol. Tomberg laekuritena.

Algpäevil ühing ei lootnud saada juhtivaks kultuuriliseks organisatsiooniks, kuid liikmeskonna kiire kasv (praegu 500 liiget) muutis ta pea kultuuriliseks asutuseks, millel lasub suur kasvatuslik ülesanne.

Tänini on ühing pidanud oma kõnekoosolekuid iga esmaspäev (Estonia Sinises saalis) k. 8—10 õhtul, kusjuures esimene tund on pühendatud vaieluskoosolekuks ja teine loenguteks.

1934. a. ühing korraldas (pärast suvekuuid) 26 loengut, 5 kontsertõhtut ja jõuluõhtu. Nendest võttis osa ligi 5400 isikut. Kõnelesid 5 välismaalt tulnud kõnelejat, 8 inglise ja 1 ameerika kolooniasse kuuluvat isikut ning 9 eestlast (prof. Piip, prof. Mutschmann ja teised), enamuses maateaduse ja kirjanduse teemidel.

Ühingu juures tegutsevad edukalt lava- ja muusikatoimkonnad. Lavatoimkond esines esimest korda avalikult aprillis 1934. a. kolme ingliskeelse ühevaatusliku näidendiga; sellele järgnes jaanuaris 1935. a. 3-vaatuslik näidend Ants Lauteriga näitejuhina.

Ühingu segakoor P. Pressnikovi juhatusel on esinenud ingliskeelsete lauludega oma õhtutel ja suurema kuulajaskonna ees kontsertaktusel 6. mail s. a. See 6. mai kontsertaktus Suur-Britannia kuninga George V. 25-a. valitsemise tähistamiseks kujunes suuremaks ühingu tegevuse väljenduseks. Avar Estonia kontsertsaal oli tulvil publikut ning aktus anti edasi ringhäälingu kaudu. Pidukõnedega esinesid ülemjuhataja kindral Laidoner (ühingu liige 1933. a. alust.), linnapäa kindral J. Soots ja Briti konsul Leslie. Kontsertosas esines ringhäälingu suurendatud sümfoonia orkester, Tallinna Meestelaulu Seltsi ja ühingu oma koor ning solistidena pr. Helmi Einer ja Briti major C.K.B.O. Giffey, mõlemad on ühingu liikmed.

Programm koosnes enamuses briti heliloojate teostest.

Ühingu auvanemaks on riigivanem Konst. Päts ja auesimeesteks Briti Chargé d'Affaires A. J. H. Hill (lahkus Eestist 22. apr. k. a.) ja Ameerika Ühendriikide Chargé d'Affaires Harry E. Carlson. 1935. a. juhatusse kuulusid: dir. Leo Sepp, — esimees, dir. Ed. Virgo ja kol. R. Tomberg — abiesimehed, J. Kirp ja A. Nippak — sekretärid, edasi välisministri abi H. Laretei, konsul R. Kinghorn, major C.K.O.B. Giffey, pr. Kallas-Poska, hr.-d dir. J. Põdra, V. Ojanson, ins. A. Linholm, K. Uusmann, V. Veros ja A. Tofer. Revisjoni komisjoni kuuluvad admiral J. Pitka, Eesti Panga president J. Jaakson ja direktoriis A. Tõrvand-Telmann.

Ühingu lähema tuleviku kavasse on võetud noortetoimkonna asutamine ja konversatsioonkursuste avamine.

Ühingu raamatukogu koosneb umbes 300 köitest, milledest enamus kingitud ühingule ühingu auesimehe A. J. H. Hilli poolt. Osa raamatuid sai ühing ka Ameerikast H. E. Carlsoni kaasabil.

Moodne rahvalaul ja selle koguja

Dokumente masside psühhilise ja moraalse jõu mõõtmiseks

NAGU rahva hulgast üha tõuseb uusi kirjanikke j. t. sõnataidureid, kes pühenduvad katseile, luua ilukirjanduslikku väärtteost, nii kestab ka rahva enda vaimline loomine. See ei vaibu. Ja iga ajastu märgib temale omase pitseriga rahvaloomingu. Muistne rahvaluule oli pühendatud isamaale, kodukohaarmastusele, vägimeestele ja jumalatele ning igatsusele vabaduse järele. Nüüdisaja rahvaluule ei kannu enam endas neid kõrgeid eesmärke: rahvaluule väikekoodanlikus miljöös kajastab nüüd enamikult kergete puhangute ja palangute „tuld“. Liigne materiaalsus kaotab ideelisuse, maitse labastub. Sellisenagi aga jääb rahvalooming ikkagi dokumendiks masside psühhilise ja moraalse jõu tugevuse mõõtmisel.

Tänapäeva rahvaluulele on seni ainult osaliselt tähelepanu pühendatud. Kuigi mõned kodanikud omavad kogu sellist rahvaluulet, ei haara see ikkagi tervet rahva endaavaldust, et anda rahvaloomingust täielikku ettekujutust. See tagasihoidlikkus tänapäeva rahvaluule kogumise vastu ei seletu vaid me „kõrgemate huvidega“ kõige kauni ning põlgusega labase vastu. Asjal on küll ka teine külg. Kui nimelt omal ajal folkloristid töötasid ideelisel alusel mineviku rahvaluule kogumiseks, siis tänapäeval on meis kõvasti juurdunud vaade, et ilma riikliku toetuseta ja suurte abirahadeta ei saa midagi läbi viia. Kõigeks vajame toetust kelleltki, ainult mitte endalt. Meid peab hooldatama, oleme harjunud mõtlema. Sellele mõtteviisile võlgname tänu sotsialismi võõriti tõlgendajatele. Oleme harjutatud tegema vaid seda, mille eest meile vastutatu lubatud miitinguil ja „aknast välja rääkimisel“.

Üks neist, kes vaevale ja kuludele vaatamata, mida nõuab ka tänapäeva rahvaluule kogumine, töötab suure inuuga, kogudes „külaluulet“, on ülikooli juriskonsulti abi hr. Vassili Randmets, kelle arhiiv sisaldab 120 000 lehekülge materjali tänapäeva rahvaluulest. See kogu on üldse suurimaid erakogusid Eestis. Kogu on hoolikalt paigutatud kahele meetrilaiusele riulile, mille kõrgus pörandast laeni ulatub.

Millist hoolt ja püsivust sellise kogu soetamine ja korraldamine on nõudnud, seda võivad eemalseisjad vaevalt kujutella, kui veel arvestada asjaolu, et „moodsed rahvalaulud“ on kogutud üksikisikult, kes oma „südameasjast“ nii kergesti ei taha loobuda, kui nähakse, et see midagi väärt võib olla. Ainelised kulud kogu saavutamiseks on olnud suured ning rahaks arvatud moodustavad need omaette suure varanduse. Juba paberi, köitmis- ja korraldamiskulud on nõudnud palju raha.

Tänapäeva rahvaluule kogumisega on V. Randmets alanud juba 10-aastasena, tundes juba siis erilist naudingut just lauldavaist lauludest, mis kõik üles tähendatud. Laulude kogumist jätkanud hr. Randmets ka ministeeriumi-, linnakooli ja gümnaasiumi päevil. Et kogutud lauludel ka suur rahvaluuleline väärtus, selles saanud V. Randmets teadlikuks alles 1921. a., mil ta siirdus Tartu ülikooli majandusteaduskonda. Majanduslike ainet kõrval kuulunud kõnealune, innuka huviga, kadunud prof. M. Eiseni ja prof. V. Andersoni loenguid, kummagi juures neli semestrit. Loenguid kuulates töötanud V. R. ka mainitud professoritega koos. Saadud juhataste najal

VASSILI RANDMETS

Sündis 3. juunil 1900 Muhus. Õppinud Linnuse koolis, Piiri ministeeriumi koolis ja Haapsalu linna koolis, kust siirdunud Helsingi vene gümnaasiumi ja hiljem õppimist jätkanud Kuresaare gümnaasiumis. A. 1921 immatrikuleeriti Tartu majandusteaduskonda, mille lõpetas 1926. a., jätkas edasiõppimist õigusteaduskonnas, mille lõpetamisel a. 1932 astus filosoofia teaduskonda. Olnud 1932—1933 a. kohtuameti kandidaat. Praegu töötab ülikooli juures diplomeeritud edasiõppijana, Tartu ülikooli juriskonsulti abina ja praktiseerib advokaadina.

laiendanud ja süstematiseerinud R. ka oma rahvaluule kogumist vastavalt teaduse nõudeile. Nüüd võis töö jätkuda intensiivsemalt ning praegu, nagu üteldud, ongi Randmetsa kogu kasvanud suuremaks erakoguks, kus rahvalaul puudutab kõiki seltskonna kihte, igalt alalt ja elukutselt, alates teomeestega ja lõpetades ülikooli õppejõududega. Kogus leidub ka sõdurite-laule lahingulinnidelt, Siberi ja Poolamaa radadelt. Need sõdurite vihikud on kannatanud igasuguseid vapustusi, nad on olnud kuulide märklauaks ja kaasaskandmisel on neid sinelivarukais hoitud. Suur kogu haarab veel käsitöölise, rätsepat, kingseppade, moonakate j. t. luulet, mis nende poolt vabal ajal ülevas meeolus kirja pandud. Ei puudu siin ka kooliõpilaste ja tudengite laulud ning meeolutsemised. Viimaste laulikud on eriliselt korrektselt hoitud, sageli isegi illustratsioonidega kaunistatud.

Ligi 90 % kogust sisaldab 4—10 värsilisi laule. Ülejäänud osa kuulub lauludele, millistest isegi mitmed 80 värsini ulatuvad.

Alakem sõdurite laulikuga. Huvitav „laulik“, mis varustatud 5. ida Siberi suurtüki brigaadi raamatukogu templitega, kuulub kellelegi eesti sõdurile, kes sundaega teenis esmalt Siberis ja hiljem võitles Karpaatides. Selle aja jooksul on sõdur endaga laulikut kaasas kandnud. 1911., 12. ja 13. aastal on laulud kirjutatud Siberis ja 1915. alates juba Varssavi radadel. Näide selle sõduri laulude kogust:

Kui kirjaoskus väike

Sääl kaugel taga Austrias,
maa verest punane.
Noor Eesti soldat vere sees,
ja vaenlastest haavatud.
Oma väsind kätt ta rinnal' seab
ja õhkab haledast'.
Ei iial unustama saa,
Sind armas kodumaa."

Sageli on avaldatud arvamust, et sõdurilaulud sisaldavad äärmiselt palju rõvedusi, kuid see oletus ei pea täiel määral paika, kuigi esineb ka roppe laule. Enamus sõdurilaulu on lüürilised armastuslaulud, täis igatsust, ohet ja kaebet armsama järgi.

Merimeeste laules väljendub isegi žargoon ja terminoloogia. Merimeeste laulud on üldiselt optimistlikumad ja seiklusi kajastavad.

Mul viimne laev üks inglisi pooks,
ja Tallinnas oli mahamaks.
Läbi mitme konsulaadi
paberid mull' valmis saadi.

Mõtlesin vaja teha liikku,
läksin „Merimeeste liitu“.
Ukse eest kolm-neli jaarti
valasin puhveti poorti..."

Sellest pikast laulust toodud kaks värssi väljavõttena iseloomustavad küllalt kujukalt merimehe iseloomu ja vaimuteravust.

Moonaakate laulest, mille üles kirjutanud keegi Timotheus Vaga Muhust, tsiteerigem järgmist:

Mõlemad me moonamehed,
paksu parinit teenime.
Noorelt meid siis mõisa pandi
mõisahärrat orjama;
kott ja lähker meil' selga anti,
nõnda elu algasime.

Naiseks võtsin Riksu Reedu,
nooresooga sain õnnistud:
seitse tüdart kümme poega
sai meil' taevast kingitud...

Mis puutub õpilas- ja tudengite luulesse, siis on kogu nende poolest üsna nigerik. Oieti võtab kogu enda alla sellelt alalt vaid osa noorsoo luulest ja loomingust. See pole igakord noore enda algupärane, vaid ainult rahva hulgas populaarsete laulude üles tähendus ning oma maitse järgi redigeerimine.

Säärase laulu on keegi kunagine Tartu koolipoiss valmistanud:

„Oh, kuule mu armas Vilhelmine,
Sulle tuksub mu ritterlik rind,
Sinu pärast ma lähaksin kartsa,
Su pärast põrgugi läen.

Sinu ilusad värvitud lokid,
Sinu võluvad silmad ja kõik.
Sinu peale ma sageli mõtlen,
ja laulegi loon ma Sull'.

Sinu pärast, kallid Vilhelmine,
läksin ka kõrbe.

Kibuvitsa pöösa mõrud marjad
õitsevad kõrbe liiva peal... jne.“

Seda luuletust iseloomustab päale muu see asjaolu, et ta on pilkeline. Ent leidub ka hingestatud laule, kus väljenduvad koolilapselikud tundepalangud:

Üks purustatud lootus
ujub seal mere peal,
ta tõuseb ja langeb lainetel veel.

Sull' süda veel tuksub, igatseb.
Sinu lootust aga surm ju varitseb
Et kauda sügavasse sülle,
ju armuta lendavad lained
sealt üle..."

See „laul“ on tütarlapse seipitsetud, kes ihkab õnne ja armastuse järgi.

Selgub aga ka, et paljud laulud osutuvad saksa lõõklaulude ümberkorralduseks. Neist otse kubisevad „õpilaslaulikud“.

Kõige vanem laulik V. Randmetsa kogus kuulub 1838. aastasse. Sääl on 53 kalligraafiliselt kirjutatud vaimulikku laulu. Nagu laulikust nähtub, on see 1866. a. kuulunud Johann Kirberile Karilatsist. Üks tüüpiline vaimulik laul käib järgmiselt:

Ma tunnen havo valgustust
mo henge sissen paistvat.
Ma anna sõamest neil suud
nink püvva tervitada.
Oo havo illo paista
nüüd Jummal
wäke illo seest
õkva mu süämette...

Kõige nooremad laulikud on alles mõned kuud tagasi omandatud ja käsitlevad praegusel silmapilgul populaarseid rahvalaule.

V. Randmets on korraldanud ka ankeete õpilaste hulgas, sooviga, et saaks üles tähendatud neile tuntud vanad ja uued rahvalaulud. Ankeedi põhjal saatis Jõeletme algkool kogujale laiaulatusliku materjali.

V. R. kogu on kasustatud mitmel korral teaduslikuks otstarbeks, nii prof. Andersoni, j. t. poolt materjalide ammendamisel.

M. R.

Üla1: Efektikas pluus, kootud osa reljeefsuse tõttu. Öhtukleit tüll-garnituuriga. Must villane kleit kirju kaelusega ja laia nahkvööga. All: Must satinkleit, roosa pihikuga siidimusselinist. Burgundipunane coctail- ja pärastlõunakleit, Bobro-efektiga. „Old Bleach“-linane kodukleit, rikkalikult drappeeritud varukatega. V a s a k u l: moodsed käekotid

Õpetaja teenija

Foto A. Kärp

Haljawa algkool Raasikul

Ülemises reas (vasakult): Õpet. Heinart Linberg, õpil. E. Kuurberg, H. Kivimägi, L. Tammeots, R. Vaatman, H. Tikerber ja V. Vaatman.

Keskmes reas: Õpil. L. Reinholm, V. Vriss, E. Reinholm, M. Kivimägi, E. Ilves, M. Tubli ja koolijuhataja Johannes Vilippus.

Alumises reas: Õpil. S. Ilves, H. Kuurberg, V. Kuurberg, O. Könverk ja H. Vilippus.

(Järg)

HELI läks joostes. Uksel pörkas ta Katiga kokku, mispärast hüüdis:

— Eest ära!

Tüki aja pärast tuli ta süües tagasi.

— Anna mulle ka! palus ema.

— Mulle maitseb enesele, vastas tütar.

— Sa ei jõua ju kõike ära süüa.

— Aga pärast, vastas.

Isale andis ta küll tüki seda, mida ise nähagi ei võind.

3

Oli hiline sügis. Tuul kohistas raagus lõhmuse ladvas ning hõõtsus õhus.

Kui purunesid pilved, tuli nähtavale haruldaselt puhas taevas, päike ilmutas end korra pilve tagant. Ent need pilved olid määratu suured, jooksid läände-itta suurte hallide, valgete lahmakatena, jäädes nagu kinni puie latvu ning varjasid taas päikese.

Kati käis õues paljajalu, lipsas elamu ja lauda vahet. Suvel käis trotsivalt kollaste kingadega, siis leidis veel enesel julgust ja õigust hooplemiseks. Nüüd oli

kadund temast uhkus ning iseteadvus, temast oli jäänd järele vaid teenija, keda veel sallitakse oma köögis.

Ta nuttis nii salaja kui avalikult. — Oh jumal! Oh jumal! kuuldus teda enam kui kümme-kond kordi päevas viibivat oma ohetega.

Ta puhastas aknaid, oodates ettepanekut pulmadeks, laskus siis seinale najale ning nuttis täiel häälel. See nagu vähendas ja tühjendas pisut südamevalu.

Mida pidi ta tegema? Org ei maksnud ka palka juba kauemat aega, polnud ju selleks mõtet, päälegi oli veel sugulane.

Ühel õhtul jooksis ta kooli direktori juure ning kurtis temale oma häda. Hiljem paluski direktor Oru enese juure ning küsis:

— Miks ei maksa teie oma teenijale palka välja?

— See nagu pole direktori asi, — vastas Org. See on minu eraasi. Palun teid siia mitte segada, lausus ning tahtis minna.

— Pidage! ütles direktor. Pean teiega veel rääkima. Sõitke homme linna ja õiendage see asi ära. Siin on — paberid.

Õhtupoolikul läks pahane Org Jaani juure, kus kohtas Katitki. Andis teenijale käega paar tugevat müksu, sähvatas siis:

— Või tema läheb direktorile minu pääle kaebama! Enam ei tohi sa tulla minu katuse alla!

Koju jõudes rääkis ta sellest naisega ning tähendas siis: — Küll ma talle andsin, ma ei lase enesega mängida.

Hommikul mõtles naine Oruga linna sõita, kuid mees ei tahtnud sellest kuuldagi, seletades ja otsides põhjusi, mis keelaksid naisele kaasasõidu.

— Kodu jääb üksi. Heli ei saa süüa. Kes söödab lehma ja siga?

Naine vastas:

— Sind ei või ju üksi lasta, hakkad pummeldama, raha kaob käest ja asjad jäävad ikka õiendamata.

— Soo! Sina ka mind hoida ei saa, arvas mees. Kuid kaasa sõitis naine ikkagi.

Linna kohtaski Org oma tuttavaid. Mindi ühisel nõul keelt niisutama.

Naine istus ka laua juure, kuigi ta ise ei joond. Istus ning vaatas, kuis tühjenesid õlle- ja viinapudelid. Telliti taas uusi, aga mehed ei näindki joobuvat.

On juba hilja õhtu, kui keel lõpuks ära niisutatud. Väljutakse. Org silmab voorimeest tühjalt mööduvat, hüppab troskasse. Voorimees annab hobusele piitsa ning — sõidetakse minema. Keele kaasaniisutajad jäävad lahtise suu ja pärani silmadega järele vaatama. Nainegi seisatub meeste keskel. Kuhu ta üksi läheb? Üks meestest on Oru naisele hästi tuttav, hakkab naist kättpidi kiskuma kaasa.

— Tulge minu poole! Tulge, minu naine teeb teile hää aseme ja nii magate hommikuni, ütleb.

Ta aga ei nõustund. Oli samas teine mees, talle vähem tuntud, kuid kuulu järele korralikum.

— Koju nüüd hilja minna, rääkis too. Tülitaja tuleb teel veel tagant järele, ei tea mis võib kõik juhtuda.

Naine võttis tema poolt ulualuse pakkumise vastu.

Läksid mööda tühje tänavaid. Üksikud tulesilmad hiilgasid pimedusest. Mindi vaikides, kuni saabuti kohale. Naist paluti heita voodi, kuna mees ise läks sohvale.

Kogu õö ei saand naine und silmale, käänles ja väherdas ühelt küljelt teisele, kuigi oli väsinud.

Kuhu kadus ta mees? Nüüd ei jää tal rahast midagi üle...

Naise süda tõmbles kramplikus valus. Kurk oli otse kuiv nutust.

Hommikul tänas ta õömaja andjat ning asus üksinda teele koju. Ta saabund direktor kutsus ta kohe oma kabinetti ja küsis:

— Kus on Org?

— Ei tea, minuga ühes ei tulnud.

— Oli ta...?

— Ikka oli.

Direktori laup tõmbus kipra. Org oli annud talle sõna, mitte enam alkoholi tarvitada. Poolteist nädalat oli vastava lubaduse andmisest möödunud, aga nüüd oli see ja kohustus unustatud.

Teisel õhtul ilmus Org koju. Oli näost sinine, tursund, silmad virvendasid, süda läikis. Oli söönd nähtavasti vorsti, sinki, mune...

Naine raevutses vihast ning ütles mehele niisuguseid sõnu, et too oleks pidand oma kombe kohaselt vaid sülitama ja vanduma — kui ta mitte süüdlane poleks olnud. Mehe läindki voodi jatkas aga naine noomimist.

— Panid lõualuude vahele oma ja võõra raha. Küll on aga inimene! Mida mõtled siis nüüd teha? Direktor ütles koha üles. Ta on juba küllaldaselt sinuga kannatand.

Mees vaikus, lausus mõne sõna, mispuhul tütar teda keelas ja vaigistas. Nii kestis see keskööni. Mees tahtis magada, ent oli temagi ärritatud ega saand uinuda.

Oli ta järgmisel päeval end täiesti välja magand ja korraldand, läks ta direktori naise jutule.

Proua seisis parajasti sinises hommikukleidis suure peegli ees, kui Org sisse astus. Ta küsis mehe soovi järele ning palus teda istet võtta.

Org seletas oma olukorra ja juhtumi ära, sellegi, mis tema naine talle ütlenud. Seejuures pilgutas ta silma ning valged hambad läikisid punaste huulte vahelt.

Proua kuulas elava huviga ta juttu ja suu kiskus tal tahtmatult muigele. Ta oli noor ja elurõõmus olend, naeris palju ning liikus mööda tube kui liblikas.

Direktor täitis kõiki ta soove ja tujusid...

Kui Org lahkus proua jutult, suudles ta proua kätt. Süda hüples tal häämeeles. Ta oli taas muretu: direktor, arvas ta teadvat, võtab muidugi kuulda proua soovi. Aga samas mõtles: miks tantsib direktor oma naise pilli järele? Olgu meheks ja perekonna isaks nagu... olen mina.

Kodunt leidis ta Kati eest, kes oli tulnud ka teda paluma ning Org andestas, käskis naisel talle süüa tuua ja ütles:

— Vaata ette, et sa teine kord enam teistele kaebama ei jookse.

Ütles, võttis saapaharja, toppis endale siis mõne paberossi ning läks jälle. Naine vaatas, kuidas ta astus, ühes taskus karvane pürst, teises ajalehed ja paberid. Astus üle tänava pori, saapaninad tõusid õhku.

Sääl jooksis Heli tupp. Pikad mustad juuksepatid ripnesid kahepool õlgu. Mustad silmad vaatavad teraselt.

— Kus on papa? — küsis. Tahan kirjababerit ja ümbrikku.

— Ei tea, kuhu läks. Mulle ta seda ei ütlenud. Mine, vaata ehk saad kätte.

Tütar läks. Tüki aja pärast astusid kahekesi, isa ja tütar, üle tänava elamu poole. Heli astus eel, isa tuli järele. Kui nad tupp astusid, ütles Org:

— Kati, mine osta poest kirjababerit ja ümbrik, siin on raha.

Kati tõusis vastumeelselt toolilt. Varsti oli ta aga tagasi. Vaevalt silmitses Heli toodut kui ütles::

— Neid ma ei taha. Mine vaheta ümber, too niisugune paber ja ümbrik, nagu mul varem oli, ehk kui ei vahetata, siis too raha tagasi.

Viidi paberid tagasi, kuid raha ei saadud vastu. Tuldagu ning valjtagu ise, oldi ütelda lastud.

Heli mõtleski juba ise poodi joosta ning hüüdis:

— Kus mu kübar?

Aga isa lausus:

— Hull oled? Mis!

Heli kuulatas. Ta oleks tahtnud hakata kirjutama, kuid — sellele paberile ta küll ei kirjuta. Karjus uuesti teenijat. Mis jaoks on teenija, kui ta seda teha ei oska, mida kästakse. Ta nuttis vihas.

Ei annud Katile enne rahu, kui too läks teise äri. Sammu läbi alevi. Teel kragises jää jalge all.

Õhtu saabudes oli muutund õhk kargeks. Porile tõmbus õhuke jääkord ning päikese loojenedes löid helendama koolimaja valged korstnad.

Kati jäi seisatama ühe valgustatud akna ette ja vaatas sisemusse. Toas põlesid mitu küünalt ja paar lampi.

See oli juutide sünagoog.

Juudid palvetasid kõik valju häälega, kummardasid ja noogutasid päid nagu ketrajad naised. Kõik olid mehed ning kõigil olid mütsid peäs.

Kati seisis kohal tükk aega, kuni viimaks sammus edasi.

Siin-sääl süttisid kollased tuled.

Taevas mustas õudselt kui haud. Polnud näha, kus lõpesid mustavad katused, kus algas pime taevas.

Korraga silmas Kati enda ees mehe kogu astuvat. See oli Viilip.

Imelik värin läbis Kati keha. Ta kõndis mehele järele, ilma et oleks enesest mingit märku annud.

Mõtles, Viilip ruttab tema korteri poole. Kuid mees säädis sammusid mõisa suunas. See heidutas tüdrukut ja ta hüüdis:

— Viilip!

Mees jäi seisma ja vaatas tagasi.

Tüdruk astus tema juure ja küsis:

— Kuhu lähed?

— Mõisa.

— Miks sa enam meile ei tule?

— Pole aega olnud.

— Ah nii! Saan aru, et oled minust tüdinend pärast seda...

— Ära kõnele rumalust. Mul pole, jah, aega olnud. On ju muidki kohustusi, ütles mees.

Tüdrukule tundus, et ta ei kõnele õigust, vaid püüab end ainult aja puudusega vabandada, mispärast tähendas:

— Ma ei usu seda. Ja ma poleks seda iialgi uskund, mida tüdrukud sinust kõnelavad... Nüüd saan aru kõigest, nüüd mõistan, et sinus on ainult püüe tüdrukut enese võrku meelitada ja siis visata ta eemale kui mõnd lipakat... kui vana kaltsu... kui... — Ta nuttis juba.

Olad rappusid nutukrampides ning hää! värises. — Miks tegid minuga sedasama?... Sa oled lurjus!

Mees kõikus rahutult ühelt jalalt teisele. Võttis taskust paberossikarbi, süütas paberossi ja ütles:

— Minu asemel oleks iga mees seda teind. Saad aru? Pean minema mõisa, tule saada mind, kui tahad.

Ta võttis tüdruku käevarre.

Nad käsid tükki aega vaikides käiskäes. Siis meenus korruga Katile, et ta pidi koju minema. Oli juba isegi viidetud tükki aega.

Mees võttis tüdruku käe. Kui rääkis, oli palju rahulise:

— Küll tulen sind vaatama. Ma sõidan linna varsti, saan enesele parema koha. Siis tuled ka sina linna elama,

Tüdruk jooksis koju palju kergema südamega. Kõik kahtlused ja südamevalu oli nagu võetud.

Kodus sai ta pahandada, et niikaua oli ära olnud, kuid see ei mõjund sugugi temale. Ta mõtted viibisid väljas, mehe äsjaüteldud sõnade küljes.

4.

Taevas oli hallis pilves. Sadas peent lund suure hooga. Kaugused kadusid silmi eest otsekui valgesse kotti mähitult.

Kati seisis kõõgi akna ees ja vaatas välja.

Koolipoisid mängisid lumesõda. Olid suured poisid, peaaegu täiskasvanud mehed, kuid mõllasid ja naersid kui väiksed lapsed.

Ta suured silmad seisis liikumatult, huuled olid kõvasti kokku surutud. Talle meenus nii elavalt Viilip. Üks kui teine juhtum suvest. Kuidas nad käisid, millest sai millalgi juteldud...

Ta oli ootand Viilipit enese juure, kuid päevad kulusid üksteise järele ilma, et mees oleks enesest mingit märku annud. Siis kuulis ta, et Viilip on asund elama linna naise juure. Alev oli juttu täis: Viilip on naisemees.

Org tähendas naisele:

— Kes võis arvata, et on naisemees. Kõik ta esinemine oli nii poissmehelik. Naised ja tüdrukud olid otsekui hulud ta pärast. Küll jäi nii mõnigi nutma.

Kati kuulas seda vaikides. Kui jäi ükski, siis laskus kummuli kasti kaanele ning nuttis suure häälega.—

Ta kõneles teistega ja naeriski, kuid see inimene ei olnud ta enam, mida oli varemalt. Ta oli tuntud hää lauljana. Nüüd aga tuli vaevalt mõni laul üle ta huulte.

Ning rasket tööd ei armastand ta ka enam teha. Kartis lüpsa lehma, kes ikka jalaga löi, kartis tõsta raskeid anumaid, sest ta oli juba märgatavalt rase. Suure põlle alla aga ta varjas teiste silma eest oma „õnne“. Siis märkas seda proua. Ta sõitles ja nimetas teda inetu sõnaga, kuid Kati kannatas vaikides. See nagu pehendas vähe proua südant ning ta ütles:

— Ära nuta nii palju! See ei tee ju olukorda paremaks. On palju teisigi vallaslastega emasid. Saad emaks, viid maimukese kasvatusmajja ja lähed ise võõrasse kohta, lähed mehele ja keegi ei tea ega tohi sinule näpuga näidata.

Kat: naeratas läbi pisarate:

— Lähaks see nii kergelt! Oh jumal, oh jumal, võisin ma seda millalgi mõelda, et minuga võib nii johtuda?!

— Aga kuidas see nii tuli? küsis proua huvitatult. Ta kuulis Kati kurtmist ning sajatusi ning talle meenusid ta enda minevik ja noorusaastad. Oli temagi eksind elus...

Oli tal kavalere ning nemadki pidid abielluma. Aga

maha jättis austaja ta ja kosis rikka talutütre. Ning temale sündis tütar. Laps sai antud kasvatada, sest emal endal polnud selleks aineliselt jõudu. Tütar kasvas ilusaks tüdrukuks, mispärast läks ülekäte, polnud ju ka teda ema kasvatamas, ei ema hirm ega ema arm. Hulkus kodusult ringi, kuni ilmus kasuvanemate juure, haigena ja omakord emaks saava olukorras. Sünnitas poja. Tänu jumalale, et poja, muidu lähaks ka see ülekäte, mõtles. Ning nüüd põeb tütar. On haiglates ravimisel, kuid paremaks ei saa ning keegi ei tea mis temal tõsiselt viga...

Proua pühkis pisaraid. Ta ei võind sellele oma elu osale mõelda, see sünnitas talle säärast valu otsekui oleks noaga lõhutud ta südame kallal. Kellelegi ei võinud ta ka sellest kõnelda, ehk küll oleks tüdrukule meelsasti omakord oma südant kergitand, aga siiski ei tohtind seda keegi teada, et Org oli naind lapsega tüdruku. Kus seda häbi ja klatši, kui oleks kõik teatavaks saand.

Heligi ei pidand sellest midagi kuulma, et tema ema kohta tehakse halbu märkeid. Nüüd tahab ta Helit kasvatada külluses, „ema hirmus ja armus“, et hüvitada seda eksimust, mis ta oma teise lapse vastu oli patustand. Kasvatas ta teda?

Helgi jooksis kõõki ning küsis:

— Kuhu teie ennist panite noa?

Tal oli see mood, et viimast kui asja küsis teistelt. Ei viitsind ise otsimagi hakata, vaid küsis: Kus on minu saapad? Jne. Kunagi ei küsind: Kas vahest nägite?

Kui hommikul või õõsi virgus ning kui ema magas, siis äratas ta viimase unest ja küsis:

— Kus on veepang?

— Ukse juures, laua juures, — nii pidi temale ütleva. Kui üteldi: Vaata ometi ise, laps, siis varsti kisendas ja hädaldas ta:

— Ei ole, aita otsida!

Ning Katil just tuli sageli kannatada ta tujude ja kapriiside all. Ei kartnud ta vanemaidki, ütles neile suure suuga vastu. Ema nuttis mitu korda ta käes, — selline tige laps oli ta.

Kati kannatas kui lambatall. Ta ei julend millegi puhul Helilegi vastu kõnelda, muidu oleks paisund tüli suureks ning teda oleks visatud välja. Mime kui kerjus tuisu sisse — sündimatuga.

Ta istus nüüd alati kõõgis ning õmbles särke ja mähkmeid. Kõrvaltuppa kuuldus, kuidas käärid ta käes häälit-sesid.

Õmbles õhtul ja õmbles päeval, kui aga vähegi vaba aega sai. Istus toolil nagu mägi, näpud püüdsid liikuda kärmelt, aga töö ei edenend. Kurgus luksus nutt ja südames torkis valu. Tundus vahel otsekui oleks räästad tilkund sääl, kus viibis Kati.

Võttis põuest Viilipi pildi. Hoidis seda ning vaatles sageli. Kui palju oli teda needind, oli ütlen isegi halbu sõnu. Hävitaks ta kui hullu koera! ohkas ta. Aga samas ei saand ta teda unustada ega kustutada ta pilti endast. Talle meenus kui viisakas ja armas oli mees olnud vahel.

Nii mõõdus talv. Täis kannatusi ja hingepiina.

Ühel õhtul, kui kuu ilmus juustusõõrina taeva, istus Kati sängi veerel, käed rüpes, nagu kahvatu.

Aga siis hakkas ta korruga oigama, viskus küljeli, kumarusi voodile.

Proua keetis toitu ning mõtles: — Olen oskamatu neis asjus. Kelle rahadega makstakse arstile, kes valvaks ta juures?

Aga siis ütles Katile:

Järg lhk. 336

Ameerika anekdoote

Kes on Thomas W. Jackson?

IGAL rahvusel on oma huumor ja oma huumorist arusaamine. See kõik oleneb rahva iseloomust ja omapärasustest. Näiteks: slaavi rahvaste huumor ei ole jaapanlasele kuidagi asusaadav, paremini tõlgituna. Ja ei saa soomlanegi aru hispaanlase huumorist — nii võõras on see talle. Mis puutub aga meisse, eestlastesse, siis tundub inglise huumor meile kuivana, puisena ja tihti sarkastilise-na, koguni ironiseerivana. Huumorist arusaamine on meil umbes sama kui soomlastelgi, on ju meil soomlastega sugulus- ja keele-sidemed nii lähedased.

Kuid rassiomadused ja keeltesugulus ei alati tähenda veel võrdset huumorist arusaamist. Võtame näiteks mullinaljad: põhja-eestlasele jääb neist paljugi kaotsi. Või võtame inglased ja ameeriklased. Mõlemad rahvad kuuluvad samasse rassi ja kõnelevad sama keelt. Kuid milline suur vahe nende huumoril ja naljal! Võttes näiteks Shaw ja Kiplingi kui inglased kirjanike ning Mark Twaini ja O'Henry kui ameerika huumori ehtsemaid esindajaid, paneme tähele seda suurt vahet, mis „Uncle Sam'i“ (ameerika) ja „John Bull'i“ (inglise) huumori vahel on — ameerika huumor on elavam, kergem, tabavam ja salvavam kui inglise oma.

Mainisime ameerika humoristidest Mark Twain'i ja O'Henry't. Nende töid on tõlgitud ka eesti keele. Kuid ameerika kirjanduses on veel kolmaski nimi: Thomas W. Jackson, milline sääl hästi tuntud, kuid kelle töid on väga vähe, või mitte sugugi teistesse keeltesse tõlgitud. See vististi seletub Jacksoni huumori avaldustega vaid anekdoodis või naljandis, mis omapärane ja päämiselt vaid ameeriklasele arusaadav. Ta teoste arv ulatub kümnedeni, kuid kirjanduslikult nende väärtus on väike. Ta humoristlikud lühijutud, anekdoodid ja naljandid ilmusid odavates väljaannetes ja neid müüdi miljoneid eksemplare ning trükiti üha uuesti ja uuesti. Kümmed miljonid ameeriklased on Jacksoni nalju lugenud ja südame põhjast naernud.

Thomas W. Jackson oli omal ajal Ühendriikide lõunapoolsetes osariikides raudteedel rongiteenijaks-pidurdajaks (*brakeman*). Ta kuulis sääl igasuguseid anekdoote ja nalju ning see viiski ta „eneseleütamisele“. Ta kirjutas raamatukese *Slow Train Through Arkansas* (Aeglase rongiga läbi Arkansasse). See teos tegi ta kohe loetavaimaks humoristiks Ameerikas. Järgnevad teosed aina lisasid ta kuulsust ja töid talle miljoneid lugejaid ning dollareid. Ta asutas omale kirjastusäri ja trükikoja Chicagosse, mida praegugi juhib ta poeg Harry Jackson. Vana Thomas W. Jackson aga haigestus aastaid tagasi ning talumata oma seisukorda ta läinud aastal lõpetas ise arved eluga... Mees, kes oma naljadega mitme aastakümne jooksul ajanud kümneid miljone ameeriklasi naerma, naljatas omal viisil veel vähe enne vabaturma. Ta kaebas ühele sõbrale: „Olen saanud arstidele armsaks. Ja seda kahel põhjusel: olen parandamatu haige ja teiseks, ma maksan arstimisarved alati sularahas.“

Toome siin, *Olionis* varemalt ilmunule lisaks, Thomas

W. Jacksoni naljadest veel rea näiteid, selliseid, milliseid meilgi peaks mõistatama, eriti näit. „suslasõitude“ puhul.

RAUDTEEL oli jaamu nii ligistikku, et kui rong oli peatanud ühes jaamas, siis pidi ta sõitma hulga maad tagasi, et vedurijuht oleks võinud anda vile enne järgmisse jaama saabumist.

Rong liikus nii aeglaselt, et keegi reisi jaist kaotas enesevalitsemise ja otsustas tappa enese. Ta hüppas rongi liikudes maha ja jooksis hulga maad rongile ette ning viskus siis roobastele pikali. Ta suri nälga enne kui rong kohale jõudis.

KEEGI daam andis konduktorile ühe täis ja ühe poolpileti. Konduktor küsis: „Kelle eest?“ Daam vastas: „Täispilet minu ja pool-pilet mu poja eest.“ Konduktor: „Ta on ju täismees. Ainult lapsed alla 12-aasta võivad sõita poole hinnaga!“ Daam: „Kuid ta oli ju alla 12 aasta vana siis, kui me sellesse rongi istusime!“

RONGIS sõitis keegi naisterahvas sülelapsel. Konduktor tuli pileti järele. Naisel seda ei olnud — laps oli mänginud piletiga ja viimaks neelanud selle alla. Konduktor pigistas oma tangidega augu lapse kõhtu.

KONDUKTOR läks läbi vaguni ning teatas ühele reisi jaist, et järgmine peatus on tema sihtjaam. Reisi ja küsis: „Kummast vaguniotsast ma pean maha minema?“ — „Ükskõik kummast, mõlemad otsad peatuvad,“ vastas konduktor.

KEEGI naisreisi jaist küsis konduktorilt: „Härra konduktor! Kas meie ei võiks kuidagi kiiremalt liikuda?“ Konduktor vastas: „Ei saa! Kui te pole rahul meie kiirusega, siis võite ju minna maha ja jalutada edasi.“ — „Seda küll!“ vastas daam, „kuid mu sugulased tulevad mulle vastu alles rongi jaama saabumise ajaks.“

RONGIS oli vaid üks vagun veduri järel, selles aga segamini 1., 2. ja 3. klassi reisi jaist. „Milleks nii?“ küsis konduktorilt. Ta vastas: „Oodake! Varsti näete!“ Rong sõitis pisut maad edasi ning peatus väikese mäekese juures. Konduktor tuli vagunisse ja hüüdis: „Esimese klassi reisi jaist jäävad vagunisse istuma, teise klassi reisi jaist astuvad vagunist maha ja lähevad jala mäe päälle ning kolmanda klassi reisi jaist tulevad ka maha ja aitavad meid lükata rongi mäest üles!“

KORD sõitsin Arkansasse osariigis rongis, mis kindlasti kõige aeglasem maailmas. Ja mis kõige hullem — see peatus iga maja kohal ja raudtee ääres ja, kui maja juhtus olema kahekordne, siis peatas rong selle kohal kaks korda. Siis peatus rong ka ilma, et kuskil oleks maja näha olnud. Küsisin konduktorilt peatuse põhjust. „Leh-

— See on ainult algus. Pärast ei käänata mitte asemel üht ega teist külge, hammustad seina, närid voodiriideid.

Ning ta hakas tüdrukule seletama:

— See on niisugune valu, millist teist pole olemas. Olen seda kannatand ja tean olukorda väga hästi.

Kati, keda arvati nii trööstida võivat, ei vastand sõnagagi, keeras vaid külge, kolistas seejuures süngilaudadega. Kuna kott oli voodist ära viidud, siis laskus süngi juure põlvili, sosistades alatasa Jeesuse nime. Viskus põrandalegi, haaras kinni laua jalast, pigistades seda kramplikult ning pöördus siis selili, käed visates üle päa.

Proua vaatas rahulikult kõike päält ning mõtles:

— Nagu raibe pikali. Mul eneselgi hädad ja mured, nüüd veel tema omad ka... Kas oli seda tarvis minu majas?

Tüki aja pärast toodi õlekott. Kati ronis süngi, keeras suu seina poole. Püsis tükki aega vait, siis ulus,

Proua astus nüüd oma mehe tuppa ja lausus:

— Vii ta ära siit! Vii kuhu tahad, aga korista mu silmi eest. Anna talle raha. Mingu kuhu tahab... Niisugust ega tema väntsakat ei või ma näha. Oleks ta poissmehega eland, aga naisemehega... ja niisugust pidasin oma katuse all.

Org, naise käsust aetuna, astus Kati süngi juure, pani raha päitsele ning ütles:

— Võta see oma raha ja mine!

Aga Kati ei liigutand oimugi. Alles siis, kui kuulis, et Org oli köögist väljund, ajas ta enese istukile, võttis kärmelt raha ning pistis selle oma kleidi kaelalõike kaudu põue, sinna, kus oli ka Viilipi pilt.

Siis kaks meest astusid kööki proua saatel. Proua aitas Katil tõusta. Ta ulatas talle ka palitu. Kui ta palitut selga ajas, seisid kõik vaikivatena, kaelad õieli. Õuest oli tulnud veel keegi naine ja Heli, näos uudishimu ja tõsidus. Keegi ei vandund, nagu tavaliselt, keegi ei naernud ka. Oli matuse meeoleolu õhus.

Kati võttis perenaise käe ning suudles seda. Kui ta toast välja astus, järgnesid talle teised.

Kööki jäi vaikus ja tunne, et viidi ära midagi õudset.

Õhtu hilja saabus küüdimees teatega, et Kati oli jõudnud ilusasti linna.

— Kolm korda ainult kisendas teel. Tohtrid võtsid ta pikema jututa vastu ja viisid vanni. Noh, nüüd on ta kindlas kohas inimliku valve all.

— Hää, et ära saatsime, ütles Org, kui mina poleks mitte jooksnud velskeri ja teie järele, — naise pärast oleks ta ikka jäänd.

Võttis kapist viinapudeli ning pakkus mehele.

— Joome nüüd meelelahutuseks! ütles.

Mees polnud aga suur jooja, rüüpas vaid korra pudeelist ning andis siis selle Orule tagasi.

Org rüüpas omakord ning muutus varsti väga kõnekaks. Näitas oma esemeid, mööbleid, suuri tubasid, sahvrit ja jutustas:

— Ega mul halb elu ole, teised kõik kadestavad minu korterit. Paljud ootavad mu äraminekut, et saada seda endale. Ma oleksin seda veel suuremalt sissesäänud kui oleks siia-jääja. Aga loodangi siit varsti lahkuda. Mina ei jää oma päaga kuskil hätta. Olen eland välismaal, — Inglismaal, Ameerikas, elasin Saksas, viibisin Itaalias pikemat aega.

Mees kuulas ja haigutas. Kui ta lahkus, oli südaöö.

Ühel õhtul, naasis Kati haiglast, rätikusse mähit laps käevarrel. Tuli kümme kilomeetrit jala, jalas vaid paljad kingad. Tuli hilisõhtul, et ei nähtaks ta paljaid jalasääri.

Keegi ei näind kui ta kööki astus. Pani lapse voodi ning jäi ise suikuma. Kui ta virgus, oli kell kolm öösi.

Kõhn, kokkukuivand oli ta nüüd. Nägu oli kollakas ja silmad ujusid kahvatuse sinas. Astus aga kergete sammudega. Uhkelt oli päa seljas, pikkae saarte välkudes nagu toonekurel. Seljas oli punane kampson, mis laskis ta kõhnaksjäänd keha üsna saledana paista. Aga rinnakas oli. Pääräti oli köitnud tagant kinni, juuksetutid ribelesid kõrva ääres ja laubal uhkeldades.

Rääkides heitis nalja, pilkaski, oli üsna avameelne, kui tulid tüdrukud tema juure, kaasas saia, kooke ja muid suupisteid. Lobisesid tema juures ja imetellesid:

— Vaata, meie käisime Viilipiga nii ja nüüpalju, aga sina kohe...

Mille päale Kati vastas:

— Ühele ostis palitu, teisele pluusi, kolmandale räti, aga mulle andis väntsaku...

Ühel päiksepaistelisel kevadpäeval toodi Katile telegramm: Sõitku koju, ema on haige!

Kati hakkas valmistuma kojusõidule. Kõitis riided kokku, mässis lapse rätikusse. Omal oli häämeel, et sai koju.

Kui Jaan taas hobusega sõitis ukse ette, jättis ta jumalaga prouaga, suudles ta kätt, tahtis suudelda ka Orul, kuid mees ei nõustund sellega.

— Mine nüüd! ütles vaid.

Kati istus vankri ning sõit algas läbi alevi.

Päike kiirgas majaseinul, pani helgitsema koolimaja punase katuse, puude pruunikad raod ning lindude hallid-kollakad suled.

Lauda juures päterdasid sead, üks säadis end kuuri kõrvale õlgedele pikali, teine hõõrus end vastu tünni selga, kolmas jalutas laisalt teel.

Teed mustasid, räästasid tilkusid. Kohati oli veel lund, valendas aia äärtel kui kuivama pandud pesu.

Põllud olid kirjud, laigulised; kraavipervedel oli mulust kuluheina, kraavis sulises vesi.

Sõitsid märke. Kati vaatas üleõla tagasi. Tahtis veel koro näha koolimaja punast katust ning Oru valget elamut.

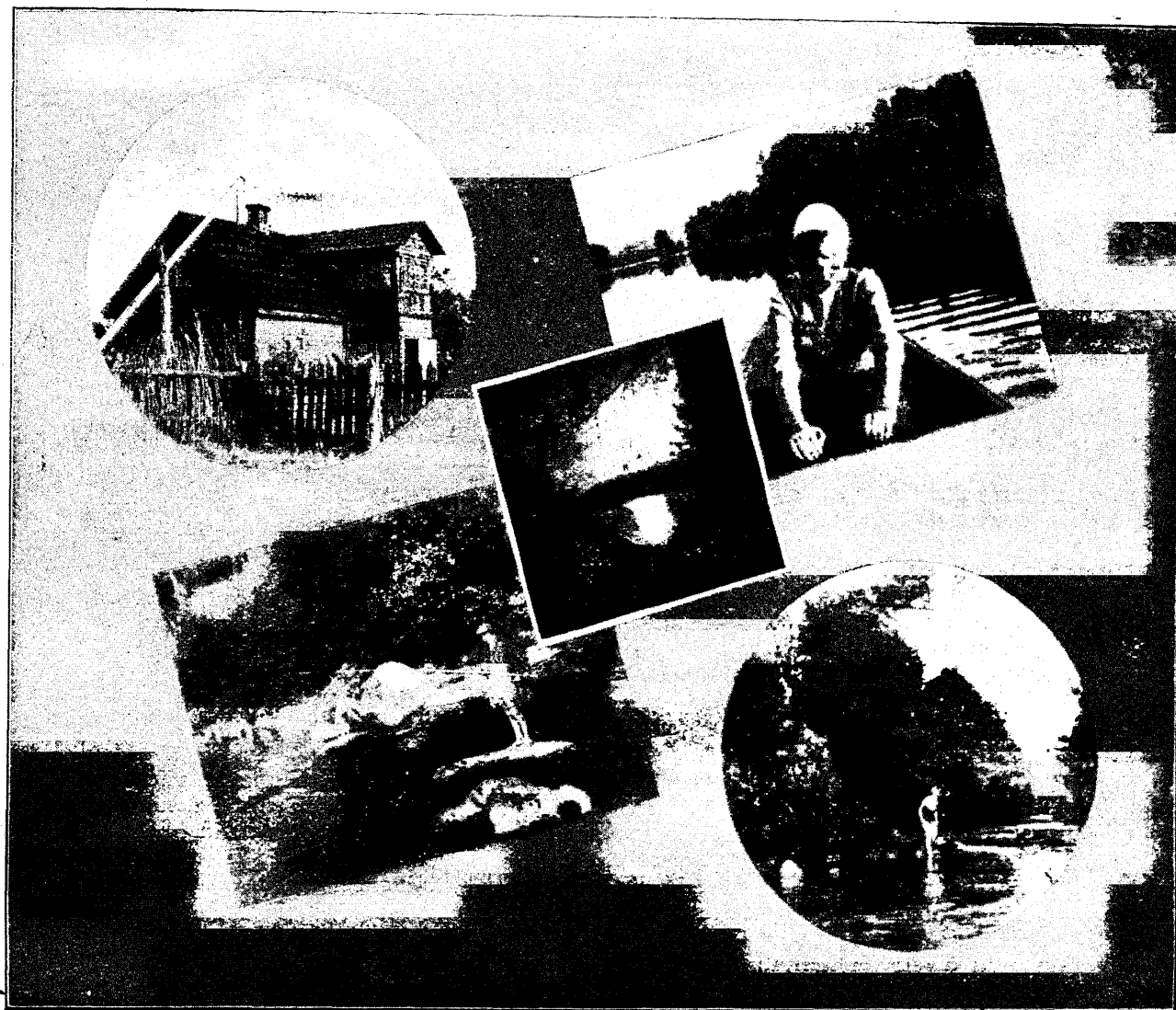
Pühkis aga siis silmist pisarad ning surus lapse kindlani enda embusse.

Tee käändus kuusemetsa vahele. Puu tüvede vahelt nähtus veel künnismaad, kirjut kui sõelapõhja.

(Lõpp.)

mad olid teel, ajasime nad eest ära," sain vastuseks. Rong nihkus edasi paar tundi ja peatus jälle kuskil elamutest tühjal lagendikul. Kui konduktor pärast peatust tagasi vagunisse tuli, küsisin: „Mis sääl nüüd oli?“ — „Ah, need samad kuradi lehmad olid jällegi roninud teele meie ette!“ — Sama rongiga juhtus edasisõites selline lugu, et ühe vana lehma saba jäi veduri ees olevatesse

kaitseraudadesse kinni ja lehm vedas meie rongi paar miili, seni kui ta saba ühe tõusu kohal rebimisel katkes. Et reisijail toidumoon kaasas oli, siis kippusid lehmad ja vasikad sõiduajal vaguni tagauksest meie toiduanete kallale. Ei aidanud muud, kui et võtsime veduri eest kaitsevõrgi lahti ja monteerisime selle vaguni otsa taha.

Uõrumaa uõflu

Foto K. Ehrmann

Kunstnik JAAN VAHTRA suvila Võru külje all. (Märkige kaevu kooku). — Keskel: Kasaritsa Verijärve kallal. Ülal paremal: Kubija järve idüll (parajasti sõidetakse) All: Jaan Vahtra vahib Taevaskojal iherusi (forelle). Paremal: Pärilipüüdja Pärlijõel

Mustlased teevad kirjandust

MUSTLASTEST rändurrahvas on seni seisnud eemal igasugusest kultuuritööst. Laialipillatuina viiele maailma mandrile pole mustlasil oma kirjakeeltki, olgugi, et nende koguarvu arvatakse kõikuvat 2 kuni 5 miljoni vahel. Nüüd näib aga tulevat selle müstilise rändurrahva ellu pööret-sünnitav ajajärk. Tõuke selleks sammuks on annud Nõukogude-Vene mustlased. Nimelt on Venes loodud juba (1926. a.) eriline mustlaskeelne tähestik. A. 1927 ilmus esimese mustlaskeelse ajakirjana maailmas vene mustlas-intelligentsi väljaandel *Romanõ zorja* („Mustlaskoit“). A. 1928 ilmub täiskasvanute jaoks eriline mustlaskeelne aabits. Alates sest ajast kuni tänaseni on Venemaal ilmunud üle 100 mitmesuguse sisuga mustlaskeelse raamatu. Nende hulgas leidub teaduslike ja õpetliku sisuga raamatute kõrval ka rida algupäraseid ilukirjanduslikke tooteid noorelt mustlaskirjanike generatsioonilt. Nii A. Germano sulest on ilmunud jutustustekogud *Eilne juht*, ja *Teda hüüti hundiks*. Germano ja Pankova ühisel toimetusel on ilmunud kirjanduslik koguteos *Meie päevad*,

Pankova'lt *Noor kaardivägi*, Lebedev'ilt luuletuskogu *Uued hääled* ja Rom-Lebedev'ilt pikemad jutustused *Õnn ja Päike soos*. Ka näitekirjanduse alal on tehtud katsetusi. Germano *Elu ratastel* on saanud Leningradi mustlasteatris suure menu osaliseks. Nimetatud teos käsitab mustlaste üleminekut rändelult paigalpäisivaks rahvaks. Mustlaste osa kodusõjas tahab valgustada menukas näidend *Tulede vahel*.

Olgu tähendatud, et päale ülalmainitud Leningradi mustlasteatri tegutseb samasugune teater ka Vene päälinnas Moskvas. Mõlemil on suur menu. Näitetrupid koosnevad päämiselt mustlasist ja nii mõndagi uudset võib näha neil lavadel. Alates 1930. a. ilmub korrapäraselt mustlas-kuukiri *Nevo drom* („Uus tee“), kuna mustlasnoorsoo hariduse saamise eest hoolitsevad erilised mustlaskoolid, milliseid näit. Moskvas on tervenisti 3. Seega on mustlased ise pannud aluse erilisele mustlas-kultuurile, mis töötab kujuneda väga erinevaks, arvestades selle rändrahva omapära.

Tõeliselt rikas naine

Järg Olionist nr. 7

DAMARIS ütles: „Oh, tädi Mirabel, see on sama hää, nagu sõelaga vee tassimine.“

Jälle polnud vanal Mirabelil midagi vastu ütelda.

Damaris armastas oma nädallõppu veeta Mirabeli juures. „See on taevalik, saada sooja vanni ja hommikeinet voodis. Kui ma neli päeva nädalas pühendan oma vabrikutüdrukule, siis jääb midagi ka mulle endale.“

„Olnuks te Venemaal,“ ütles Mirabel, „siis sääl poleks sooja vanni ega kedagi, kes serveeriks hommikeinet.“

„Ega maksa olla loogiline,“ ütles Damaris, „sellistes asjades nagu see, pole mingit loogikat. Kas võin saada tšeki homme hommikul?“

Ta sai jälle oma tšeki ning samuti ka eine enne, kui läks oma agulitänavaile. Tal olid nägusad juuksed sügavate lainetena, ja kena püžaa- ma, mis ostetud neil päevil, kui ta isa elas veel külluses. Sõrmus, mille Mirabel oli kinkinud, oli tal sõrmes. „Oletan, et võiksin anda selle tagasi,“ ütles ta mõtlikult, „kuid ta on nii uhke...“

Vana Mirabel naeratas talle vastu.

Kuid halvad ajad ei tee nalja. Vana Mirabel õppis tundma hetke, mil need ajad saabusid, kõike seda kurbmängu. Ta andis siis oma parema ja oma vasaku käega. Kui toodi post, siis ta vihkas avada kirju, mis sisaldasid häledaid abitsimisi: „Aidake mind, või ma kaotan oma kodu.“ — „Aidake mind või ma kaotan usu kõigesse, mida pean õigeks ja hääksi!“ — „Aidake mind, muidu suren!“

Vana Mirabel kirjutas tšekke, tšekke. Lõppeks ta sekretär avaldas protesti. „Kallis leedi, kui teete nii palju teiste hääks, siis nad ise ei tee enam midagi endi hääks.“

„Aga, mida nad saavad teha endi hääks sellisel ajastul nagu nüüd? See teeb mind haigeks. Nad meenuvad mulle õhtul, mil heidan magama ja hommikul, mil virgun. Kui mulle on serveeritud eine, siis on mul raske seda süüa, mõteldes nendele, kel midagi pole süüa. Ja kui näen oma täissöönud teenijaid ja rasvast kokka ning mõtlen kui rasvane olen ise. —“

Sekretär oli praktiline. „Kuidas võiks see aidata, kui oleksite lahja? Olete võtnud nõuks teiste asju korraldada. Palgake siis isik, kes otsustab, mida võite ära anda, kes teeb teile vastava kava.“

„Pole kedagi,“ arvas vana Mirabel, „kes võiks teha seda. Damaris vahest?“

„Oh, Damaris,“ hüüdis sekretär, „mis tema teab vaesusest? Mina olin üks kümnest lapsest ja minu isa jõi. Te ei või minule midagi ütelda, kuid mu ema ei küsinud kunagi pennigi kelleltki. Saime kuidagi läbi, ja ma usun, et olime õnnelikud. —“

Sekretär oli sama noor nagu Damaris. Tal olid mustad juuksed ja selged hallid silmad. Ta ütles vana Mirabelile: „Olete lahkeim inimene,

keda eales olen tunnud, väljaarvatud minu ema, kes kannatusega kandis oma risti. Üteldakse, mu juuksed ja silmad sarnlevat tema omadele. Kuid palun Jumalat, et eviksin osagi ta hinge hellusest.“

Jõulud tulid ning vana Mirabelil oli palju tegemist. Tema ja ta teenijad pakkisid korve toiduga ja kaste lämmistavate riietega. Mõned neist korvidest ta saatis nimeta, nii et inimesed ei teadnud, kellelt need tulid. Sest inimesed, kellele ta need saatis, olid uhked, kuma neil oli olnud raha, ning neile vana Mirabel säilitas nende uhkuse.

Damaris, tulles ja nähes neid korve ja kaste, hakkas protesteerima. „Teie põlv on ebapraktiline, tädi Bella. Peaksite kasutama oma mõju ja raha selleks, et saada säädusi nende inimeste avitamiseks, selle asemel, et jännata kõikide nende korvikestega.“

„Säädusi on rohkem kui neid korve,“ ütles talle vana Mirabel, „olen meelsamini ebapraktiline ühe jõulupakikese kui praktiline ühe poliitikamehe suhtes.“

Nii möödusid jõulud ja tuli uus-aasta. Oli külm, ja maailm oli väga õnnetu. Vana Mirabeli süda valutab peaaegu alati. See valutab nii, et tekitas päris kehalist valu. Ta kaotas oma näo värvi ja söögiisu. Teenijad olid mures tema pärast, veel enam aga kokk. Koguni Damaris oli mures. „Kui oleksite rohkem teadlik ja vähem sentimentaalne, te ei talitaks nii. Miks ei tule te minuga kaasa ja ei kõnele tüdrukutega?“

„Kui ma tuleksin,“ ütles vana Mirabel, „sureksin ma.“

Sekretär oli arusaajam. „Tean, milles seisab asi,“ ütles ta. „Teil on minu ema lahkus, kuid mitte tema vaimukindlust. Ta võitles nagu kass oma laste eest. Teie ei saaks hakkama kümne lapsega.“

Kutsuti arst. See vaatas ja imestas. „Mis teiega ometi on,“ ütles ta, „te pole kunagi olnud selline nagu praegu.“

„Maailm pole kunagi olnud selline nagu praegu,“ ütles vana Mirabel.

Ta kirjutas retsepti ning ulatas sekretärile. „Ta ägedalt nähtavasti mõtleb millelegi,“ ütles ta.

„Ta mõtleb kogu maailmale,“ vastas sekretär, „ja tema jaoks ei leia teiegi arstimit.“

Arst naeris, sekretär aga mitte. „Võite naerda,“ ütles ta, „kuid ravida te teda ei suuda.“

Arst tuli igapäev ning ikka leidis Mirabeli olevat voodis. Igal hommikul ta luges posti ja kirjutas tšekke, ülejäänud aja lebas vaikselt.

Tulid ka sugulased, kuid keegi ei mõistnud tema haigust.

Täditütar Muriel ütles: „Mina teie asemel lähaksin lõunamaale ega hakkaks siin teistele inglit mängima. Damarise te hellitate päris ära, andes talle raha.“

„Ta töötab ju nii palju.“

„Ta ei teagi, mis tähendab töö. Kui ta ka kord oma pesu peaks pesema —“

Kui ta oli läinud, vana Mirabel mõtles kaua selle üle, mida kõike võib omandada raha eest. Kindlasti kreemi, puudrit ja massaaži. Kuid vana Mirabelil oli tunne, et kui tal poleks pennigi ta oleks kehaliselt samasugune ning lokidki oleks juustes.

Kui tal poleks pennigi!

Mis juhtuks siis? Keegi ei tahaks enam temalt midagi saada, hommikuti post ei tooks kirju...

Ärgates ta leidis sekretäri oma voodi juures.

„Teil näib parem olevat,“ ütles see.

„Jah. Muriel ütles, et pean siit lahkuma, ja ma mõtlen seda teha, kuid mitte lõunasse. Kutsuge Rufus Prout siia. Tahan teda näha.“

Sekretär aimas, et midagi on juhtunud, sest juba kuus kuud oli Mirabel voodis.

Mirabel vaatas läbi akna kõrgetele puudele hõbedasel taevapõhjal. Kõikjal näis rahu. Kuid, ta teadis, seda ei olnud. Ja nüüd hakkasid ta pääs jällegi mõlkuma sõnad: „Müü ära, mis sul on ning anna vaestele.“

Ja selgelt, nagu oleks nad kirjutatud sellele hõbedasele taevale. Vana Mirabel teadis terve selle päätüki piiblist. Ta oli seda lugenud sageli. Siis näis talle hirmsana mõte, et noormehe käest nõuti nii palju. Kuid nüüd enam mitte.

Siis äkki meenus talle mälestus õnnelikumast inimesest, keda ta kunagi tunnud. Ta nägi kaugel väikest, vanamoelist majakest ja ennast väikese lapsena istumas tule juures, keegi vana mees ta kõrval. See kooris õuna, löikas selle tükkideks, pistis ühe tüki noa otsa ning ulatas talle. See oli ta vanaisa, kel olid rikkad pojad ja tütreid, kuid ta elas selles majas omaette, ning oli rõõmus kui keegi külastas teda...

Veerand sajandit oli sellest möödunud. Maja, kus ta elas, oli nüüd Mirabeli omandus. Selle oli ta tasuta kasutamiseks andnud oma vana teenijale Maryle, kui see abiellus. Ka Mary oli juba ammu lesk, kuid elas ikka veel sääli.

Kui advokaat hommikul tuli, küsis Mirabel:

„Kas tõite kaasa minu testamendi?“

„Jah.“

„Sooviksin, et loeksite seda valjult.“ Selles oli peetud meeles kõiki perekonnaliikmeid, sõpru, kirikut ja häätegevaid asutusi, ja kui Rufus Prout lõpetas lugemise, Mirabel ütles: „Soovin, et see viidaks täide minu eluajal.“

„Kuid, mu kallid leedi... ega te ometi nii mõtle! Te ei jäta ju midagi endale.“

„Ma ei taha midagi,“ ütles vana Mirabel, „väljaarvatud mu vanaisa maja ja niipalju kui vajan elamiseks. Lähen ja elan sääli oma vana teenija Maryga. Ja kui olen kõik ära andnud, siis tahan, et keegi ei tülitaks mind.“

Nurjusid advokaadi katsed viia teda teistele mõtetele. Asi jäi nii, nagu Mirabel seda soovis.

„Ta on vist hullunud,“ ütles Rufus sekretärile. „Ükski terve mõistusega inimene ei teeks seda.“

„Kõik pühikud,“ ütles Kate, „on enam-vähem vaimuhaiged. Küsige hingeteadlastelt.“

„See on tõesti nii, ja ma ei ütle midagi,“ vastas advokaat, „päälegi, mil ka mind ja teid on peetud meeles. Ta jääb vaesemaks kui kumbki meist.“

„Ta ei jää kunagi vaeseks,“ ütles Kate, „ta evib midagi paremat kui raha.“

Vana Mirabel tegi korralduse, et sellest kõigest ei tule ütelda kellelegi enne, kui ta on lahkunud.

Järgnevatel nädalatel Mirabel oli palju muutunud. Ta ei lamanud enam voodis. Vaatas kõik oma asjad üle, ja otsustas parimatest neist kaasa võtta paari lühtreid, mis olid tarvitusel tema laulatusel. Neist oli tal tõesti kahju lahkuda. Need ta otsustas panna oma vana peegilauale, et sääli alati näha, nagu pulma ajal, oma mehe noort, naeratavat nägu...

Saabus tund, mil vana Mirabel oli otsustanud korraldada oma lahkumispeo. Keegi pääle advokaadi ja sekretäri ei teadnud ta kavatsusest, lahkuda sekretäri seltsis peo ajal. Damaris ütles: „See on ülekohus teist anda nii palju raha peo jaoks, kui inimesed nälgivad.“

Vana Mirabel oli peaaegu unustanud juba nälgivaid. Ta kirjutas endiselt tšekke, kuid mõtted olid mujal. „Kas ma mitte pole jäänud kõvasüdameliseks?“ küsis ta Katelt.

„Mõtlen,“ ütles Kate, et kui kõik südamed oleks nii õrnad nagu teie oma, siis maailm oleks nagu sulgvoodi.“

„Mul on kahju,“ ütles Mirabel, „et jätan teid kohata. Ma ei avalda kellelegi paiga nimetust, kuhu lähen, kuid loodan ja tunnen, et siiski tulete mind külastama.“

„Ja ma toon ka oma lapsed,“ ütles Kate, „sest kui lõpeb mu töö, abiellun Jimmy Murphyga, kel pole sentigi, kuid on töökoht, ja ta armastab mind. Ja kui jumal annab mulle ka kümme last nagu mu emalegi, ma tahaks, et nad kõik oleks Jimmy moodi.“

Ühe kangelase surm

BORIS KARLOFF
FILMIS
„PÖRGUHAUD“

I

LATSUTAJAMAO mäele tuli uus salakõrtsmik. Meid see palju ei huvitanud. Latsutajamao mäel oli enam salakõrtsmikke kui latsutajamadusid. Jah, aga uustuluuk oli

ehtne New Yorgi salakõrtsmik, kes ei müünud haput mahla ja teinekord tilgake marjaveini, vaid ehtset kadakaviina ja ka põletatud viljaviina, ning isegi omapruulitud õlut. Väga hää õlu, jutustas meile sõnumitooja. Sosistati isegi, uus viinamüüja vedavat salaja ehtset whisky't Kanadast. Mis ajas teda Berkshire-Foothilli ja kuidas tahtis ta elatuda siin, kuna ometi ligem küla asus kaksteist miili eemal ja ühtegi korralikku teed ei viinud sinna? Kirjakandjagi jättis posti mäejalale Steve manu. Ning ülal mäel sarnanesid asunikud pigem Tennessee äärseile päriselanikele kui vagusaile Connecticuti jänkidele. Igaüks neist pidas lehma ja hobust; hobust kasutasid nad piima vedamiseks orgu. Latsutajamao mäel murti enam vankritelgi kui säääl leidus latsutajamadusid... Õieti polnudki säääl latsutajamadusid. Mäge hüüti vaid nõnda.

Uusi kuuldusi levis orus. Uus salakõrtsmik võtvat ka ise kõvasti viina. Ta olevat endine aktiivne ohvitser ja sõitvat ringi autol, mingil odaval masinal. Ta olevat parim sõitja ümbruskonnas, kus kõik sõitjad on võrratud, kuna riigiteed on oivalised, külavaheteed seevastu talvel mitte-sõidetavad. Me ei uskunud neid kuuldusi. Steve teadis jutustada, talle olevat ükskõik, maksad sa talle või mitte, ta otse häbenevat võtta raha alkoholi eest ja andvat juua rohkema eest, kui makstud. Steve ütles ka, see mees ei saavat iialgi ainustki kirja, aga iga päev sõitvat ta orgu ja pärivat, kas post temale midagi toonud. Veider mees oli ta. Igal pärastlõunal kell 6, kui kirjakandja oli käinud, ilmus ta joobnult Steve kööki, hoides end äärmiselt sirgelt, ja küsis: „Kas mulle ei tulnud midagi?“ Ning, ootamata vastust, tõmbas taskust pudeli kadakaviina, ja mõlemad jõid. Siis lahkus ta, istus autosse ja kihutas minema, „kiiresti kui kurat, justkui kurat,“ ütles Steve. Steve oli poolakas.

Ta nuttis õnne pärast ega suutnud edasi kõnelda. Vana Mirabel ütles: „Ja kui mul oleks üksainus tütar, ma tahaks, et ta oleks teie sarnane.“

Vahepeäl Damaris oli armunud sügavalt, kuid mees oli vaene ja ta kartis vaesust. See rõõvis talt endise julguse. Ja nii leidiski ta end ühel päeval vana Mirabeli käte vahel nutmas.

„Milles seisab asi?“ päris Mirabel.

„Oh, vabrikutüdrukud ei suuda küllalt —“

„Mida nad ei suuda?“

„Inimesi õnnelikuks teha...“ ütles Damaris ja rääkis oma loo. „Kui ma oleksin kindlameelne, ma ei hooliks ta vaesusest.“

„Peate olema kindel, kallid, või muidu hakkate iseenmast vihkama,“ õpetas teda vana Mirabel ja palus, et ta otsustaks juba enne pidu.

Peo ajal, mil koos olid kõik sugulased ja tuttavad, tõusis vana Mirabel üles ning vabandades väljus ruumist. Hulk aega möödunud, Damaris läks teda otsima, et teatada oma kihlusest. Ta avastaski tõiga.

Tädi Bella, kolletanud leht, oli kadunud majast. Tark naine oli läinud.

Kate saatel ta jõudis rongile ning järgmisel päeval vanna mugavasse majja, kus Mary neid võttis lahkest vastu. Kamina põles tuli ja rasvane kass lõi nurru säääl juures.

Kate hüüdis: „Milline tore kodu!“

Vana Mirabel, pääle esimest võõrastustunnet, leidis tõesti end nagu kodus olevat. Pannud veel oma lühtrid lauale, tundis end väga mugavalt ning oli endaga rahul. Väljas sadas kergelt lund, kass lõi nurru ja maailm oli täis rahu.

„On tõesti ilus eemalduda kõigest,“ ütles vana Mirabel järgmisel päeval teelauas.

Vana Mary tähendas: „Te ei saa eemalduda elust.“

Ja nagu tõenduseks ta sõnadele, tuli akende eest mööda ukse taha üks vauguv kass. Mirabel laskis ta sisse ning andis talle piima. Natuke lakkunud, lipsas ta jälle minema.

„Need nälgivad kassid lepivad vähesega,“ arvas Mary. „Ja vaesed aitavad nii, nagu nad suudavad.“

Lõpp.

Tõusin ühe sõbraga Latsutajamao märke. Leidsime maja, luugid olid suletud, koputasime, aga ei saanud mingit vastust. Tüki aja pärast tuli maja tagant välja pikk, äärmiselt kõhn mees, siniste silmadega ja pruunistunud näoga, ja sirnas meid tähelepanelikult. Kukkusime kogelema ja seletasime viimaks, et elame siin ligidal ja oleme kuulnud, siit saavat viina ja me sooviksime ka meelsasti midagi selle taolist. Mees lakkas meid silmitsemast, ütles vaid, tal ei olevat viina. Me vabandasime ja läksime vennaste O'Connor'ite manu, kes elasid allpool tänava ääres mingis hurtsikus ja lubasime neile klaasi viina, kui nad suudavad veenda toda võrukaela New Yorgist, et ta usaldaks meid. Henry O'Connor on lesk kahe tütreaga, kes elavad külas lõbuelu, kuna ta ise elab Edmundi juures. Neil on üks lehm ja nad puhastavad vilja. Igal talvel reisivad nad Floriidasse.

Nüüd läksime kõik koos tagasi, maja uks oli juba valla, köögis nägime laual klaase ja pudelit. Mees tuli vastu ja küsis: „Te mõistate muidugi?“ Me mõistsime ja raputasime tal kätt. Ta nimi oli Arthur Cassou. Jõime. „See on minu kulul,“ ütles mees. Akna ligidal seinal rippus üks raamitud kiri. See oli sõjaministeeriumilt ja adresseeritud kindral-major Cassou'le. „See oli minu isa,“ ütles Arthur Cassou.

Arthur Cassou rääkis vähe ja jõi palju. Ta jättis mulje, nagu ei oleks ta hulgal ajal muud ütelnud kui „on minu jaoks tulnud posti?“ või „andke mulle tosin oakonserve.“ Vahel kui ta niimoodi oma majas istus ja aina jõi, igatsesid ta silmad kõnelda; ta kõhetud, pruunid lõualuud liikusid, siis aga haaras ta klaasi ja kugistas alla sõnad, ning ta silmad evisid taas sinise ja tühja ilme. Dorothy ütles, ta olevat ilus mees või olnuvat seda vähemalt kord, enne kui ta jäänud nii kõhnaks. Sest ta kõhnus ei olnud loomulik, muide, selle inimese man ei olnud üldse midagi loomulikku. Ta näis sellena, kes ta mitte ei olnud, nagu pügnuks ta kellegi teise kesta ja see nagu ei sobi talle. Mõnikord juhulik sõna, pilk, liigutus reetis, et Arthur Cassou oli kuulunud kord teise maailma. Vennad O'Connorid sallisid teda hästi ja veetsid palju aega temaga seltsis. Sageli olid kõik joobnud. Cassou istus küünalsirgelt toolil. Ainustki lihast ei liikunud, ta oli tard ja enesevalitsemine ise; seevastu O'Connorid, hääsüdamlilikud, reipad seltsilised, vähkresid toas ringi, embasid kõiki, praalised ja jorutasid laulu. Edmund O'Connor astus naeratelles Cassou juure, patsutas talle selga, aga siis muutusid salakõrtsmiku silmad kohutavaiks. Mingi säde näis hüppavat neist ja ta pruunid lõualuud muutusid üpris valgeks, aga see oli ka kõik. Dorothy siiski väitis koduteel: „Ta tundub mulle salapärase.“

Me ei teadnud temast midagi, välja arvatud see, et ta elus oli sündinud midagi, mille tõttu ta oli läinud põhja. Pärast alles kuulsime tema naiselt üksikasju. Alul oli ta lihtsalt hää salaviinamüüja, ning me võisime kaasa võtta naisigi tema majja, ilma et asi oleks läinud lõõminguks.

Ta maja läheduses asus väike lehtla suure laua ja mõningate toolidega; sääl käisime koos paar korda nädalas; kui köögis ei olnud külalisi, tuli ka Cassou ja istus meie sekka. Vahel mängisime kaarte, aga tema oli mänginud kaasa. Ka ei rääkinud ta kunagi naistega. Dorothy katsus vestelda temaga, aga ta seisis liikumatult, sirgelt, käed lõdvalt kõrval, ja peopesad pööratud kergelt Dorothy poole, kuid ei andnud ühtki vastust. Keegi avaldas arvamist, ta olevat ogar, aga ta ei olnud ogar. Tundus, nagu ei peaks ta end kõlvuliseks rääkida ühe naisega. See mõte näis küll romantilisena, aga ühtlasi

Basilevitši e. Moskoovia torni ja vene vangla jäänus Tartu Toomimäel

ka tõenäolisena. Kõik, mis ümbritses Arthur Cassou'd, oli romantiline; ja kui teda polnud nähtaval, oli tunne, nagu ei eksisteeriks ta üldse. Sellegi pärast elas ta oma majas, küünalsirge, sinisilmne, rõõmutu, enam surnud kui elus, mingi elav laip, kes kõige ümbritseva suhtes ükskõikne, kes ei elanudki; ent ikka eneseülevallitsev, paindumatu, automaat.

Millisel ajal me ka ei tulnud, — iialgi ei näinud teda söömas, iialgi ei põlenud tuli lõukas, iialgi ei leidunud toitu köögis. Tal oli kass, aga seda toitsid O'Connorid, kuna majas ei leidunud hiiri. Üldse ei olnud selles majas midagi päälle väljavoodi ülemisel korral, ühe laua alumisel ja keldris leiduva paja õlle pruulimiseks. Ei leidunud sääl ainsatki raamatut, raadiot, ühtegi tarkusesõna seinal, ajalehte. Ainult veel üks kapp klaaside ja kahekordse põhjaga, kuhu oli peidetud viin, ning seinal kiri sõjaministeeriumilt. Arvan, see oli kõik. Maja ees seisis tugitool, millel Arthur Cassou istus päikesepaistel kui külalisi ei olnud. Paremal pool tooli oli murul väike, rohutu laik, mille mahajooksev viin oli tekitanud, närvetades rohu. Ma ei suuda unustada iialgi seda paljast laiku ühes klaasiga, milles päike sädeles, iialgi Arthur Cassou'd, kes meile märke tõustes viipas, kummardus, tühja klaasi üles tõstis, selle loputas ja meile ukse avas.

Meie seltskond ei suutnud sõbrustada temaga tõeliselt kunagi. Me teadsime, et ta polnud salakõrtsmik, et ta end üksikuna tundis, ja meie kohus oluks teda rääkima toivutada. Tõepoolest aga ei leidunud midagi, mille üle keskustella. Meil polnud kokkupuutepunkte. Ta ei lugenud midagi, ta lahkus majast vaid kord kuus, et sõita Kanasse — sellest ei räägitud —, ja iialgi ei kõneldud ta oma endisest elust. Kusagilt ei saanud hakata kinni. Me nägime, kuid viin teda hävitas ja päevpäevalt kõhnemaks, närvetumaks muutis. Aga see ei läinud meile korda. Arthur Cassou oli niivõrd tagasihoidlik, niivõrd külm, niivõrd teisest maailmast, et tundunuks pääletikkuvana, labasena, teda kõnetada, temaga sõbrustada. Ta müüs alkoholi ja me otsime seda. Ta istus meie joomingute juures ja me suvatsesime seda. Aimasime, et ta meile seisab ligemal kui vendadele O'Connor'itele, aga meie ei teinud sellest väljagi. Usun, kohtlesime teda hoolimatult. Igatahes tekitas ta meile alles siis muret, kui saabus ta naine. Tahtis ta hüvitada mõnda eksitust, siis oli see tema enda asi.

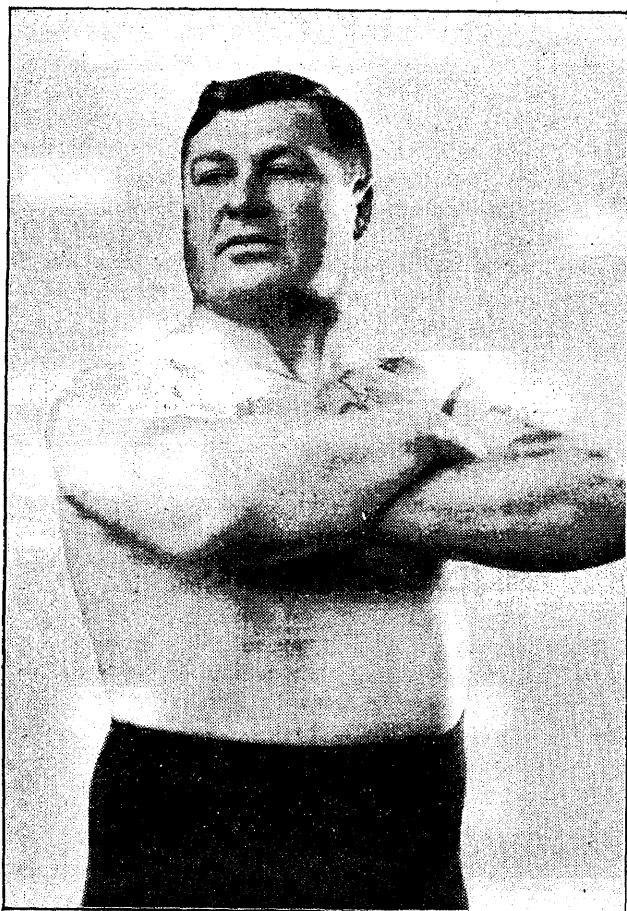
Maadlused *„Grand Marine'is“*

Jaan Jaago, Eesti

Said Kafouta, India

Georg Sugakov, Ukraina

Dimitri Martinou, Vene

A/S „VILL“ NARVAS

Telefonid: Juhatus 70, Engros müük 1-61. V. Aguli t. 21
Esindus ja Tallinna ladu: Suur Karja 20. Tel. 450-39

Valmistame:

meester, ja naister, ülikonna- ja kostüümiriieid

||| villast ja siidist • siidrikood
(milanees jne.)
Villaseid, siid ja floor sukke
ja sokke • Vateliini

*Puuvilla lõnga värvimine ja mertseriseerimine
Villase lõnga värvimine ning ümbertöötamine*

Suurim ja eelistatuim kohvik Pärnus on

„Café GRAND“

Pärnu – Kuninga tän. 25. Tel. 3-60

Avarad ja kodused ruumid seltskondlikkude
mängudega ja raadiomuusika, Iga päev
värske kaup, maitsev kohvi jne. – Jäätis.

Kondiitriäri – kohvik

Asut. 1869 JUL. HERRNBERGER Vilmsi t. 18

Kaup esmajärguline

Hinnad õiglased

METSAEKSPORT-ÄRI

MEIER JUDEIKIN

ostab piiramata arvu

kasuavat metsa, palke ja eksport laudu

Müüb soodsate hindadega

kuivi ehitusmaterjale

Peakontor: Võrus – Fabriku 6, kõnetr. 89.

*Osakonnad: Tallinnas – Uus Sadama 11. Tel. 428-09
Tapal, Mustvees ja Tõlvas*

Õhtu-tüllkleit

Igat daami huvitab „Olion“

Palitu-,
ülükonna-,
mantli- ja
kostüümiriideid

Saadaval ka voodrid,
nööbid, siidid jne.

õu. Riieturite
Ühiskaubamaja

Tallinn, Suur Karja 19.
Telef. 455-77

Igas olukorras on
suitsetajaile suurimaks
naudinguks

paberossid

Ahto

Rünnak

Sevilla Ekstra

Grand

Need paberossid maitse-
vad kõigile, kes eelista-
vad head suitsu.

Müügil sõjaväe majandus-
ühingus, teistes ühiskaup-
lusis ja viinakauplusis,